

XAQANI ŞİRVANI

Töhfətül-Iraqeyn

(İKİ İRAQIN TÖHFƏSİ)

BAŞLANGIC

Bu qara torpaqla mavi asiman,
Qoymuşdur dünyada bizləri heyran.
Bu fələk, bu torpaq nə qədər ki var,
Ömür kisəmizi boşaldacaqlar.
Qəribə deyilmi, səma dövr edir,
Lakin sabit durur məhvərində yer.
Bu iki sehriləz hər axşam-səhər,
Gah qara, gah da ağ dona bürünər.
Sarsılır varlığın, indi, təməli,
Açıq qapıları bir heçlik əli.
Dörd hambal belindən atır yükünü,
Nə ili görək biz, nə ayı, günü.
Göy atı tərk edir göyün tağını,
Həm tökür nalını, həm dırnağını.
Pələng dərisi tək göy xal-xal olur,
Bir boşluq içində hər şey udulur.
Vaxtdır, öz dövründən qalsın fələklər,
Rəqs etsin yerdəki xətlər, büküklər.
Haman bu qozbelin, vaxtdır ki, birdən
Boz dovşan, ağ siçan düşsün belindən.
Dişilər qalsınlar bala doğmaqdan,
Qarınlar duvağa dönsünlər bir an.
Ala gözlərinə yenə dünyanın,
İt dirsəyi kimi bir yara çıxsın.
Çünki insanlarda, qalmamış, əlbət,
Nə dostluq, nə vəfa, nə də ünsiyyət.
Dünyada qalmamış etibar, bəli,
Gözə görünməyir bir insaf əhli.
Qanun-qayda itib, bax, bir dəfəlik,
Nə bir dinclik qalmış, nə asudəlik.
İndi, din göyündə dəccallar çoxdur,
Heyif ki, xilaskar bir Mehdi yoxdur.
Bu dünyanın əli piyaləmizə,
Süzüb hər zəhərdən içirdi bizə.

Göy, sitəm şərbəti hazırlayaraq,
Onu ariflərə içirdi ancaq.
Axmaqlar gözündə dünya, heç zaman,
Seçilməz bir uşaq oyuncağından.
Qəza taxtasında bu əqlikəmlər
Əlifba öyrənir hər axşam-səhər.
Bu Xaqani isə, bir sirri qanıb,
Torpağın üstündə möhkəm dayanıb,
Üz tutub hörmətlə deyir bir kərə,
Onu ehtiramla dinləyənlərə.

GÜNƏŞƏ XİTAB

Oruc ağızlara ey möhür vuran,
Ey verən bahara gözəllik və can.
Hər səma cisminin sənsən məhrəmi,
Ey dünya mülkünə atəş zəməmi.
Aya işıq verən sonsuz fələkdə,
Sayəndə dincəlir hər kələbək də,
Qorxundan bu mavi səmada səhər,
Gizlənmiş minlərlə rəna gözəllər.
Kainat içində açaraq qanad,
Narinc tək daima gəzirsən azad.
Bağlıdır hüsnünə hər iki cahan,
Sənsən zəncilərin tükünü buran.
Gecələr qaranlıq, gündüzlərsə nur,
Sənin lütfün ilə bərqərar olur.
Sən qızıl səpirsən öz xəzinən dən,
Dünyaya sən müftə isti verirsən.
Olursan, gah, həyat artıran kovsər,
Gah, şölən bıçaq tək ömürü kəsər.
Sən hər bir qapıya bir baş vurursan,
Hər çör-çöp səninlə olur kamran.
Bu qövsi-qüzəhi rəngləyən sənsən,
Bir saman çöpü də rəng alır səndən.
Səninlə bəzənir dünya camalı,
Sayəndə dəyişir aləmin halı.
Edirsən soltana, yoxsula, hörmət,
Göylərdən artıqdır səndə səxavət.
Aya sən verirsən, müftə nur donu
Alırsan yenə də geriye onu.
Ya vermə xələti möhtaclara sən,
Ya da verdiyini alma əlindən.

Hər bir tac səninlə edər iftixar,
Otlar da sayəndə boy atıb qalxar.
Neçin yar olursan axmaqlara sən,
Neçin pay verirsən alçaqlara sən?
Torpaqdan sən etdin hər şeyi zahir,
Yaratdın hər yerdə qızıl, cəvahir.
Bəs neçin çoxları kədərə batdı?
İqbalı onları torpağa atdı?

GÜNƏŞƏ XİTAB EDƏRKƏN QIZILI MƏZƏMMƏT

Uşağa xoş gələr qırmızı, sarı,
Kişi cummaz lələ, qızıla sarı.
Qızıl gül fənaya getməzdi, inan,
Gülü olmasaydı ləldən, qızıldan.
Pislik zatındadı qızılın, əslən,
Gülləri ölümə odur sövq edən.
Qızılın sikkəsi iki oldumu,
Dərddir sahibinə ömrü uzununu.
Hər kim qızılını atır kisəyə,
Kisə tək boğazı, keçir ilməyə.
Kimin qızıldadır gücü, yəqin bil
O, quldur, qızılın sahibi deyil!
Bir möhnət odudur cana simü zər,
Düz olar qızıla deyilsə "azər"
Zərdüştün adının əvvəlidir zər,
Zərə arxalanır atəşpərəstlər.
Zər nədir? Sönmüş bir atəşdir, ancaq,
Ona demək olar, bir ölü torpaq.
Bəlkə, onu yanlış torpaq sanırsan,
Qızıl od, parçası olmuşdur, inan.
Ürək çeşməsinin bağlanmış gözü,
Belə sönmüş odla açılmaz, düzü.
Qəlbini qızıla bağlasan bir az,
Bu qapı, üzünə sən açılmaz.
Tamah dəmirindən geyinsən paltar,
Qızıl, paltarına miqnatis olar.
Bu dəmir paltarı çıxarsan, əgər,
Dərhal, qızıl maqnit səndən əl çəkər.
Qızıl həm oğrudur, həm də gülbədən
Bir yolluq üz döndər ikiüzlüdən.
O büt görünsə də müqəddəs pəri,

Sındırmaq gərəkdir elə bütləri.
Xaqaniyə birdir tamahkar olmaq,
Qızıla, ya cansız bütə tapınmaq.
O, büt sındırmağı öyrənib çoxdan.
Atəşpərəstliyin qaçmış odundan.
Altıbaşlı dünya arzılar insan,
O sa yeddibaşlı ilandır, inan.
Qızıl, kimin tutub gözlərində yer.
O, daha aynaya baxa bilməyir.

* * *

Sən, ey gövhərlərə gözəl rəng verən,
Hər şeyə bir surət, bir ahəng verən.
Dünyada hər kəsə əziz, mehriban,
Hamıya bir baxan, bir nəzər salan
Günəş! Sən hər şeyə nüfuz edirsən,
Çox böyük, çox uca olsan da, bəzən.
Enirsən üstünə qara torpağın,
Ayağı altına hər bir alçağın.
Ey, kimsədən işıq əsirgəməyən,
Nə üçün kəsirsən nurunu məndən?
Dostdan əsirgədin mehribanlığı,
Ancaq düşmən edər bu yamanlığı.
Şirvan, şəfəqinə qərq olub tamam
Bəs, niyə mən belə qaranlıqdayam?
Dərdimi açmağa bir həmnəfəs yox,
Xoş söhbət etməyə yaxın bir kəs yox,
Möhnətlə sinəsi dağlı qalmışam,
Qüssədə ayağı bağlı qalmışam.
Pars odu püskürür dodaqlarımdan,
Edib hind xəncəri qəlbimi şan-şan.
Qapı halqası tək asılıyam mən,
Sızlaram hər yetən namərd əlindən.
Gərəksiz daş kimi başsız, ayaqsız,
Qaranlıq guşədə qalmışam yalqız.
Başıma bir çəkil zərbəsi dəydi,
"Əlif" qamətimi "mim" kimi əydi.
Ey günəş, bu qoca dünyada təksən,
Xalqın qapısında həmişəlikсэн.
Mən qapı halqası olmuşam deyə,
Ahım halqa-halqa yüksəlir göyə.
Elə ki, bu ahlar sinəmdən axır

Mənim boğazımı yandırılıb yaxır.
Yüksəlir göylərə, o, zəncir təkin,
Keçir ayağına Bənati-nəşin.
Çoxdur pəncərəsi, günəbaxanlar -
Hər halda mənim də bir pəncərəm var.
Möhtəşəm bayrağın yüksələn zaman
Min dügün açırsan, nə olar, bir an
Mənim də gözümlün pəncərəsindən,
Baxasan bir anlıq ürəyimə sən...
Kim ki, dal qapıdan alır ruzunu,
Yenə pay verirsən ona nurunu.
Elə adamlara üzük verirsən,
Ki, onu torpağa atırlar həmə.ən.
Bir süfrə ki, onda çoxlu qızıl var,
O süfrəni yerə kim tutub çıxpar?
Balıq tək yüz qızıl pulu olanlar,
Bilirlər onların min dəryası var.
Dövlət nə qüdrətin, nə hünərindir
Mənsəb də, sərvət də nakəslərindir.
Kim ki, alçaqlara edir yaltaqlıq
Yetir muradına, o edir şahlıq.
İnsafdan əsər də qalmamış gör, bir
Zəmanın ələyi nə zülm ələyir.
İndi, bu dünyada qalmamış nişan
İgidlik, kişilik və adamlıqdan.
Fələyin dövrünü dəyişmiş, artıq
Günəşin özü də edir paxıllıq.
Yox, tamam yanıldım, hələlik, bəsdir,
Bunlar gəlib keçən ani həvəsidir.

* * *

Ey, göylərin gözü və keşikçisi!
Ey, yer çörəkçisi, göy çörəkçisi!
Ey, Yeddi çəmənə yaşıllıq verən,
Ey, altı gəlini al bəzəndirən,
Ey, heç qapanmayan, hər, vaxt açıq göz,
Ey, yanan odlu dil, demədən bir söz;
Sənin qüdrətinlə bağlarda müdam.
Boy atır həm igdə, həm püstə, badam.
Sən göy günbəzinə yağıdıranda nur,
Ayın da kisəsi narınca dolur.
Bir sənin sayəndə bu göylər, ancaq,

Bağlayır belinə qızıldan qurşaq.
Qızıl nəştərinlə sən qan alırsan
Gecənin qapqara zülmət qolundan.
Qızıl şəfəqinlə dünyalar yanır -
Aləm al qırmızı rəngə boyanır.
Sənin işığının sayəsində, qan,
Göhər olur daşda qaldığı zaman.
De, hansı baş taci səni unudur,
Xaqani özü də sənin qulundur.
Qəbul et yolunda başından keçən
Bir qulun başını, töhfə kimi sən!
Ey, daim, gözlərə işıq, nur verən,
Həqiqət aləmi, həqiqət görən,
Səni olduğun tək, bilməsəm əgər,
Bağışla, kor kimi olur qərİblər.
Ey gövhər sərrafı, özün vaqİfkən
Niyə bir də məndən sİrr öyrənİrsən?
Avam bir kİşiyəm, həm savadı kəm,
Nə yerə, nə göyə bələd deyiləm.
Nə yaxşı elmim var, nə biliyim var,
Belə bir adamdan nə ummaq olar?
Özüm də xəcalət çəkİrəm bu an,
Üzümü tər basır utandığİmdan.
Sənə təzim edib, mən baş əyərək,
Dururam qarşında qolu bağlı tək.
Səhər üzr istəyir əvəzİmdə, sən -
Mənim günahımdan gərək keçəsən.
Hər zaman gülərdir üzü səhərin,
Çünki aynasıdır doğru kəslərin.
Aparsın üzrümü səhər nəsimi,
Qübardan təmizlə, tozlu qəlbimi.
Xaqani məclisi sənin nurundan
Zövq alır göylərdə yandığın zaman.
Bildin hər sİrrini, hər adətini,
İşıqda göstərdin ibadətini.
Quru, yaş olursa onun odunu,
Yəqin ki, sən özün edİrsən bunu.
Səndəndir, əlində gül-çiçək olsa,
Səndəndir, ovucu qızılla dolsa.
Səninlə həmsöhbət olduğü zaman,
Yunu ipək kimi yumşalır, inan!
Dünyanın buz kimi sərdabəsinə,
Jəlalın hərarət bəxş edir yenə.
Unutmayıb, onun süzüldükcə sən

Hərdəm qapısından, pəncərəsindən.
Hörürsən qırmızı qızıldan cuna,
Otağı bəzənir, girir min dona.
Doldurub evini bəzəklə, pulla,
Onun ətəyini xalis qızılla,
Silirsən, qaldırıb yerdən başını -
Həm alın tozunu, həm göz yaşını.
Fəqət, sən örtüyə bürünən günü
Çıxır Xaqaninin göylərə ünü.
Hər ağır xəstənin dərmanı sənsən,
Şərvan məhbəsinə bir dustağam mən.
İkimiz də dərddən saralmışdıq biz -
Od-alov içində yanır qəlbimiz:
Hey giley etmişik biz əllərindən,
Vəfasız dünyanın əməllərindən.
Bədənim dərd üçün həm kor quyudur,
Həm dəmir dağıdır, qürurla durur.
Sirləri quyu tək örtəsən gərək,
İfşa etməyəsən onları dağ tək.
Əcəm xasiyyətli adamdan bir az
Gizli sirr eşitsən faydasız olmaz.

SƏFƏR TƏFSİLƏTİ

Dövrün əmrinin fərmanıylə mən,
Nəhayət, qurtardım Şərvan bəndindən.
Səfərdə səhralar çıxdı önümə,
Yorğun bədənimi sürüdüm, yenə.
Uzaşdım Şərvanın qəhətliyindən
Vəbal çayını da keçib getdim mən.
Şərvan məhbəsinə uzağa getdim,
Bir məqsəd dalınca İraqa getdim,
Qaldı Qara dəniz mənim arxamda
Səfidrud çayını keçdim bir anda..
Gördüm Kuhistana çatıb, nəhayət,
Səkkiz gözəl bağ tək yeddi vilayət.
Torpağı İsayə tutiya verər,
Daşları Musayə kimiya verər.
Orada hər ilin dörd baharı var,
İki bayram görür gündə o diyar.
Nəzəri cəlb edir qamışlıqları,
Qərənfil bağları, meyvə bağları.
Onun hər tərəfi bir gülüstandır.

Gözəl ətir verən bağıdır, bostandır.
İki top qoymuşdur Xuzistana o,
Üç zərbə vurmuşdur Hindistana o.
Torpağı çəməndir onun bahar, qış,
Çayların belində körpü çatlamış...
Tağlı körpüləri yeddi gözlüdür,
Gülləri saplaqda səkkiz üzlüdür.
Qaçaqdan, quldurdan asudə, lakin
Xəzinədarları büsbütün xain.
Təəssüf, belə bir cənnət kimi yer
Jəhənnəm əhlinin əllərindədir!
Kəsər vəhşi kimi yolları onlar,
Gündüz yatıb, gecə ova çıxırlar.
Onların həyatda məqsədləri yox,
İnsanlığa azca hörmətləri yox.
Yolun kənarına çıxıb, səhərlər,
Guya, qonaqları qəbul edirlər.
Lakin, o hiyləgər tülkülər, hər an
Pusquda duraraq, güdürlər karvan.
Əvvəl, yol göstərib, karvana onlar,
Sonra da yolunu kəsib, soyurlar.
Üzdə gülsələr də, dişləri qanlı,
Zöhhak ağızlıdır, əjdaha canlı
İsti qumda bişmiş yumurta kimi,
Duyğusuz qəlbləri duya bilirmi?
Əhli san heyvandır, insan deyil, yox!
Tufanlı dəniz tək qəzəblidir çox.
Onlar nə dindirər, nə də ki, dinər
Nə fəryad eşidər, nə aman bilər.
Orda oğrularla dostdur darğalar,
Hərənin min dili, min peşəsi var.
Yaman nəəhl olur o yerin əhli -
Həm oddur, həm sudur onların dili.
Bəla rəngi vurur boyaqçılar da,
Odur ki, qaradır adamlar orda.
Samirilər kimi danışan zaman,
Od, alov püskürür ağızlarından.
Çörəkçisi dəxi yaman xəsisdir,
Mələk sifətlidir, lakin iblisdir.
Gecə adam yeyər orada aşpaz
Gündüz İsa ilə eyləyər niyaz.
Qəssabı da gündə neçə can alar,
Boyaqçılıq üçün qızıl qan alar.
Dərziləri üzdə gülürsə əgər,

Daxildə çox xəsis, hiyləgərdirlər.
Dövlət adamları əyridir tamam,
Rüşvətlə dolanır hakimlər müdam.
Qərəz... Janilərdən tez ayrılaraq,
Getdim, özlərinə qaldı bağça, bağ...

ÇAYIN TƏRİFİ

O böyük ölkənin kənarında mən,
Möhkəm bir yer gördüm, sanki bir gülşən.
Onun hər milində yüz Misir vardı,
Bu yerdə sanasan yüz Nil axardı.
Soruşdum: İraqda Nil çayımı var?!
Ya da Kuhistanda belə bir hasar?!
Dedilər qorumaq üçün sultanı,
Bir darğa etmişlər bu Kuhistanı.
Ta ona dəyməsin deyə bir bəla,
Bu çaydan bir hasar çəkmişlər ona.
Bu çay öz suyuyla tapıb şərəfət
Ədən dəryasından yüksəlmiş, əlbət.
Gözəldir camalı yar camalından,
Hüsnü də nazından, xoş vüsalından.
İsa nəfəsindən gəlmişdir cana,
Adəm bu su ilə gəlmiş meydana.
Ona qul kimidir mühit dənizlər,
Ondan pay umaraq yolunu gözlər.
Bir zərrə qədərdir yanında Seyhun,
Bir korun göz yaşı qədərdir Jeyhun.
Bu huma üzlünün ördəyi də bil,
İnan ki, unqadan heç kiçik deyil.
Burada yüksələn hər bayquş səsi,
Gəlir qulaqlara Barbəd nəğməsi.
Onun hər yerinə əl atsan əgər,
Əlinə mirvari və sədəf gələr.
Balıq tutmaq üçün gələr Süleyman,
Onları qızardar Məsihlə Rizvan.
Hər ləhzə bu çaydan sahilə tərəf,
Hücuma keçərlər balıqlar səf-səf.
Burada Xızr ilə Musa yuyunar,
Hər bir qətrəsində yüz min kövsər var.
Bu çaya baş vurdum mən də bir zaman,
Keçdim dalğasından, möhkəm hasardan.

ŞİKARGAHIN TƏSVİRİ

Nəhayət yetişdim xoş bir məkana,
Bura şikargahdı böyük sultana.
Gözümə göründü bu yer çox ali,
Misilsiz bir çəmən, gözəl, səfəli.
Onun qarşısında sönükdi dünya,
Ya hərf üzərində sükundu guya.
Burada qurulan yüksək çadırdan,
Sanki görünürdü minlərlə cahan.
Bura şah meydanı bir şikargahdı,
Qurbanlar kəsilən bir barigahdı.
Yüz saray əyərdi qarşısında baş,
Bu saray yüz göyə, fələyə sirdaş.
Hər saray içində sultan iki yüz,
Sürtərdi bu dərgah torpağına üz.
Hər biri üç dəfə öpüb torpağı,
"Ələbdü" deyərdi qullar sayağı.
Yerin sakit yatan öküzü budur,
Onun fərmanının bir sübutudur.
Atının xoş çulu, bax, dönə-dönə,
Salınır fələyin atı üstünə.
Fələyin göylərdə olsa da atı,
Onun himmətilə çalır qanatı.
Bu çadır uzaqdan işıqlanırdı,
Sanki qaranlıqda çıraq yanırdı.
Gecələr nə qədər olsa da uzaq,
Onu tez göstərər nur ilə çıraq.
Sirrini arifə açar mehriban,
Nəhl adamlara eyləməz əyan.
Tur dağı yandırılmaz oda Musanı,
Yandırar, əlbəttə, azğın insanı.
Bu böyük sarayın ətrafında, bax,
Durmuşlar böyükklər halqa vuraraq.
Çadır tənabını hər sadıq insan,
Etmişdir özünün can damarından,
İrəli çıxaraq hər sərkərdəsi,
Oxuyar dünyaya zəfər nəğməsi,
Nizamla düzülən qorxusuz ləşkər,
Saysızdır göylərdə ulduzlar qədr.
Sıyrılmış qılınclar yağdırır qəzəb,
Üstündə yazılmış "Kömək et, ya rəb!"
Böyük davalardan qalib çıxanlar,

Kiçik döyüşlərdə məğlubmu olar?
İşlədər davada o mərdlər, bişək,
Qılıncı dil kimi, dili qılınc tək.
Onların hər zərbi yüz qəlbi dölər,
Hər səsə yüz yerdən səs, haray gələr.
Hər kəs qılıncını can tək qoruyar,
Papağı ağıl tək başına qoyar.
Müştəri sifətli və ay camallı,
Zühəl həmayilli, Mərrix kamallı,
Hər biri keçərsə hücumə əgər,
Düşmənin canını yüz yerə bölər.
Onlar arxalanır əbədiyyətə,
Onların çadırı gəlməz afətə.
Bu yeddi fələyin ustadı günəş,
Onun qapısının nökrinə əş.

* * *

Qəlbim arzuladı o barigahı,
İstədi ziyarət eyləsin şahı.
Görüb bu dərgaha yaxın kəsləri,
Heyrətdə qalaraq gəldim irəli,
Dedim: "Ey möhtərəm, əziz adamlar,
Ancaq sizdən imdad gözləmək olar.
Bu gün siz sultana yaxın ərsiniz,
Ona layiq sözü siz deyərsiniz.
Jan xilas edərək min bəlalərdən,
Gəlmişəm bu böyük barigahə mən.
Bəlkə sayəsində taparaq imkan,
Öpəm padişahın əlini bir-an."
Dedim sözlərimi, lakin bir nəfər,
Məni dinləmədi bir zərrə qədər.
Mən aciz qaldıqda, nəhayət yenə,
Üz tutdum hümmətli kəslər səmtinə.
Bir gün günəş kimi geyimi sarı,
Bir adam yönəldi önümə sarı.
Gördükdə möhtərəm, böyük xacəni,
Böyük bir şaşqınlıq bürüdü məni.
Bəxtim bu xacəyə olarkən düşər,
Sanki zərim gəldi mənim do çahar.

JƏMALƏDDİN MOSİLİ İLƏ GÖRÜŞ

VƏ ONUNLA SÖHBƏT

Ey fələk cəlallı, ucalsın şanın
Daha da çox olsun sənin cəlalın!
Ey dünya şöhrətli, sənin nüfuzun,
Yüksəlsin fəvqünə ayın, ulduzun.
Özünsən, mən bunu etmişəm yəqin.
Birinci rəqəmi tanrı xəttinin.
Parlaq işıq saldın zəmanəyə sən,
Ulduzlar parlayır nurlu kölgəndən.
Xilqətin dörd arxı, görünsən əgər,
Sənə qibtə edər, paxıllıq edər.
Vuran baş düyünü can ilməyinə
Sən oldun, ümidim sənədir yenə.
O biri dünyaya bizi bir zaman,
Özünlə aparın sən olacaqsan.
Oxudum, dinlədi o söz hakimi.
Bəyəndi ürəkdən şerlərimi.
O, sədəf ağzından səpdikcə gövhər
Elə bil, dolurdu dürlə dənizlər.
Həmişə çıxsın da dürlər dənizdən,
O dür dənizləri yaratdı sözdən.
Düşən mirvarilər iki dodaqdan
Hər iki dünyanı bəzədi, inan!
Nurdan yaranmışdır nitqi, nəfəsi
Zəbur nəğməsidir şirin nəğməsi.
Dedi: - Soruşuram, mənə söylə bir
Əslən haralısan? De, adın nədir?
Dedim: - Tələbəyəm, həm də sözbilən.
Şərvan şəhərində doğulmuşam mən.
Xəlilullah olmuş dövründə atam
Deməli, əslində nəccar oğluyam.
Bəla kahasını gəzdim hər addım,
Ağıl barmağımı sorub yaşadım.
Fələklər paxıllıq edərək mənə,
Saldı günahkarlar cəhənnəminə.
Sən öz lütfünlə hamı cəhənnəm
Çiçəkli behiştə çevrildi o dəm.
Mən eşqin səhrası, qəlbin qibləsi
Yoluna üz qoydum, könlümün səsi
Həqqə yaxın olsun, deyə yetirdim -
Qəlbimin oğlunu qurban gətirdim.
Dedi: - Necə gəlib çıxdın İraqa,
Nəçin qədəm qoydun bizim torpağa?

Dedim: - Çox şuluqluq oldu oralar.
Nə bir parça çörək, nə güzaran var...
Füsunkar olsa da təbiəti çox,
Lakin ağır keçir vəziəti çox.
Onun ətrafında olsa da çaylar,
Odlu sinəsində yanar dağlar var.
Gərdişindən onun o gözəl yerlər
Jəhənnəmə dönmüş, indi, sərbəsər.
Şəhərin üstündə vurarkən vulkan,
Uymaz yaşıllığa ağıllı insan.
Orada qəhətlik məni didirdi,
İqbalım İraqa çəkib gətirdi.
Nə xoş ki, İraqa eylədim səfər,
Mənə behişt kimi gəlir bu yerlər,
İndi, bir özün de, şad olmazmı, bəs
Kənandan çıxaraq Misrə çatan kəs?
Sən şaha bildir ki, bu qərrib axşam,
Onun dərgahına gəlib çıxmışam.
Məni qəbul etsin, minnət et şaha.
Doğru bir yol göstər sən barigaha!
Möcüzələr yaradan barigahda sən,
Mənim kimisini görməyəcəksən.
Tərifdən yüksəkdə dursa da dərbar,
Mənim tərifimə ehtiyacı var.
Əgər üzük qaşı qiymətlidir, bil,
Onun muma işi düşməmiş deyil.
Üzük qaşındakı tərsə yazılar
Bir mum üzərində düzgün oxunar.
Dedi: - Natamamsan bil ki, hələ, sən
Qayıt, o məqama layiq deyilsən!
Mənəm, mənəm deyib, öymə özünü!
Həmişə müxtəsər söylə sözünü.
Jahildir özünü tərif edənlər.
Çox "bilirəm" demə, bilsən də əgər.
Boş söz insanların abırını tökər.
Yalan şerlər də bağrını sökər.
Uzunçuluq, igid adamların da,
Bir dəfə dadına çatmamış darda.
Məntiqsiz, dəlilsiz yalan danışmaq,
Nadan adamların işidir, ancaq.
Kimin şəcərəsi Adəmdən gəlir,
Ona "mənəm, mənəm" layiq deyildir.
Rənglərə baxaraq, özünü öysən,
Xəcalət çəkərsən Tavus kimi, sən.

Görsə öz əksini, Tuti aynada
Özünü tanıya bilməz dünyada.
Lakin, öz-özünü görməyən zaman,
Daha da həvəslə danışar, inan.
Tərif xoşlasa da, əgər, bizim şah,
O, söz sərrafıdır, yaxşı ol agah.
Fəzilət xələti saralıb, solmaz,
Hər yeniyetməyə o, qismət olmaz.
Çoxu şərbət içər ədalətindən,
Heyif ki, qədrini bilməz hər yetən.
Dəryanın yanında bir damla nədir?
Sən sıfır, şah zəngin bir xəzinədir.
Gəlib, xəzinəni bağlı gördükdə
Yatmış əjdahanı oyatma bir də.
Bir az təvazölə danış sözünü,
Heç döyüb döşünə, öymə özünü!
Az danış, hörmətlə durasan gərək,
Müəllim önündə duran şagird tək.
Hər kim acıdildir, yaxşı bil bunu,
Şahın qapısına qoymazlar onu.
Dil gülünc etməsin, deyə, insanı
İnsan ağzı olmuş dilin zindanı.
Bəzən, dil sıyrılmış qılınca bənzər,
Ayıq ol, başını bədəndən üzər.
Çəksən qılıncını din yolunda çək,
Onu çox bəzəmə, ağac qılınc tək!
Jan cəhənnəminə qapıçıdır dil,
Dilsizlik behiştin açarıdır, bil.
Balıq dilsizliklə tapdı gücünü
Tutdu göy üzündə Balıq bürcünü.
İlan iki dilli olduğu üçün
Jənnətdən qovuldu nifrətlə bir gün.
Janını saxlamaq istəsən, əgər
Dilini özündə saxla bir təhər.
Qayıt, geri qayıt buradan, hökmən,
Get, öz doğulduğun yerdə yaşa sən!
Məktəbdə elm oxu, fənn öyrən, dərs al,
Hər nə oxumusan, bir-bir yada sal.
Əcəmi olduğun yetər, indidən,
Get, otur, bir az da ərəbcə öyrən.
Get, oxu, İraqa gəlmək istəsən,
Haçan püxtələşdin, onda gələrsən.
Dedim ki, mən uzaq yerdən gəlmişəm.
Əliboş qayıdım geri dönərkən?

Buradan nə alım sovqatdır, deyə
Qəhətlik içində qalmış ölkəyə.
Xacədən nə aldın? - deyə qonşular
Sorsalar, cavabım mənim nə olar?
Mən böyük xacənin yanından, əbəs
Əliboş qayıtsam heç yaxşı düşməz.
Dedi ki "Al, durma, qayıt vətənə
Apar bu üzüyü, töhfədir sənə."
Bu üzüyün qaşı, adi qaş deyil,
Böyük qiyməti var, bunu yaxşı bil!
Üzüyü verirəm, lakin sən gərək
Onu qoruyasan göz bəbəyi tək.
Bu üzüyün qaşı bahadır, düzü,
Jamın gövhəridir, Jəmşidin gözü
Dünyada, nə qədər yanındadır bu,
Sənə heç bir şeyin yoxdur qorxusu.
Burada yazılmış müqəddəs adlar,
Həm də mayasında şəfa sehri var.
Bu möhür zidd olmuş nəhs əhrimənə,
Jəmşiddən yadigar qalmışdır mənə.
Şirvanda qəhətlik güclənsə, əgər,
O bələdən səni, bu xilas edər.
Belə bir dövlətə nail olarkən,
Çalış bu dövləti vermə əlindən!
Bu üzüklə Jəmşid "comərdəm" deyə
Padişahlıq etdi yeddi ölkəyə.
Hakim olmasan da, ömrün uzununu
Barı, şərəfləndir ölkəndə bunu,
Əlində hər zaman olar bir meyar
Şərbəti, zəhəri sənə tanıdar.
Yəqin çox olacaq gəlib istəyən,
Sən də acığına onların, qəsdən -
Üzüyün üstünə bu sözləri yaz:
"Kimsəyə satılmaz və bağışlanmaz!"
Qorxuram əlinə üzük keçəndə,
Bilməyəsən onun qədrini sən də!
Deyib, üzüyünü verəndə mənə,
Önündə üzük tək əyildim yenə.
Janına dualar etməklə, həməni
Təşəkkür söylədim, yüz yol ürəkdən.
Onun qulluğundan, öpərək yeri,
Sədi-əkbər kimi qayıtdım geri,
Gördüm ki, taleyim sevindi haqdan.
Sevinclə, fərəhlə döndüm İraqdan.

Keçdim Kuhistanın sərhədlərini,
Yenə də Şərvanın gördüm şərini.
Gördüm ki, əyanlar tapdıqca fürsət,
Mənim üzüyümdən ağırlar söhbət.
Danışır üzükdən, görən, görməyən,
Əfsunlu, tilsimli möcüzələrindən.
Nəhayət, şöhrəti çatdı hər yana,
Yetişdi bu xəbər böyük xaqana.
O, qasid göndərüb, dərhal, yanıma.
Qara-qorxu saldı mənim canıma.
Gəlib, hüzuruma, dil tökdü bubbu
Dedi ki, xaqanın öz hökmüdür bu -
"Get, ona söylə ki, tapşırdı şahım
Sənə bəs deyilmi, razı qalmağım?
Bu özü bir töhfə deyilmi, məgər.
Şahanə üzüyü xaqana göndər!
O üzük hər canın mayəsidir, bil!
Göndər, dustaqlığa, heç, layiq deyil!
Barmaqların ona yaraşır məgər?
Sənə, qurşun üzük kifayət edər.
Jəmsid üzüyünü etmə oyuncaq,
O sənə başına bələdir, ancaq."
Dedim: - Ədalətli sayırlar şahı,
Lakin az deyilmiş zülmü, günahı.
Ədalət axtaran olarmış şahlar,
Zülmkar olarsa bir şah az yaşar.
Ədlin mühəndisi qurmasaydı, bəs
Qərar tutardım, bu mavi günbəz?
Ədalət suyundan içməyə torpaq,
Qoyarmı qızıl gül qızıldan papaq?!
Ədalət olmasa, hər qış çıxandan
Sonra bahar gəlməz, batar bağ-bostan.
Yerlə göy hərəsi, bax, bir yandadır -
Onlar ədalətlə bir mizandadır.
Çəməndə güllərin can damarından,
Ədlin nəştəriylə dikan alır qan.
Dedi: - Gəl, üzüyü, onda, sat mənə!
Əvəzində şəhər bəxş edirəm sənə.
Dedim ki, dünyada nə qədər varam,
Mənə hədiyyədir, bunu satmaram.
Dünyanın kimyası verilsə mənə,
Bunu bir kimsəyə satmaram yenə,
Taxıb barmağıma gəzəndə hərdən
Sanki aya qədər ucalıram mən.

Xızrın gördüyü o dərin dəryalar,
Üzük qaşımın bir damlası olar.
Mən dırnaq tutarkən, onu fələklər,
Göyləri dolaşan hilal zənn edər.
Günəş paxıllıqdan edərək, tələş,
Deyirdi: - "Bu üzük qütb olaydı, kaş!"

* * *

Üzüm saralanda, qəlbim sınında,
Mən qüvvət alardım ondan bir anda,
Bəzən də eyb tək gizli tutardım,
Gahi qoynumdakı cibə atardım.
Gəzdirər, bir sir tək üstünü örtər,
Gizlin saxlayardım onu bir təhər.
Alçaq adamların qorxusundan mən
Evin bir küncündə gizlərdim, bəzən.
Uzaqda olsaydım üzük qaşından,
Bir ağrı qalxardı, sanki, başımdan.
Ağıl sərhəddini keçərək şeytan,
Xəyal tək beynimdə dolanan zaman,
Qəzəb Tuğan şaha tərəf çəkərdi,
Tamah Təkin şaha tərəf çəkərdi.
Biri deyərdi: gəl, mərd adamların
Yanında böyükdür sənin vüqarın.
O biri deyərdi: namusu, arı
Atıb da tərif et hökmdarları.
Mənsə, bu döşəmə üstə oturdum,
Nə irəli getdim, nə geri durdum.
Lakin möhtac qalıb çörəyə bəzən,
Öpdüm hər alçağın süfrəsini, mən.
Gah zəngin məclisdə çox utanmışam,
Qızıl tək torpaqda ayaqlanmışam.
Gah azca şad oldum... Düşdüm bəlaya,
Maral tək yem oldum bir əjdahaya.
Gah səhər çağında məni bədnamlar
Jam kimi tez alıb, tez qaytardılar.
Şadlıq məclisinin bir adəti var;
Jamı dolu alıb, boş qaytararlar.
Mənim könül camım sınmamış hələ,
Heyif, çox gəzəcək o, əldən-ələ.
Sən cami-Jəmşidsən, bu halət nədir?
Adi bir cam olmaq ar deyilmidir?

Daldım təfəkkürə yenə bir gecə,
Xəyalat yurdunu gəzirkən təkcə.
Ağlım qulağımdan yapışdı birdən,
Vəhdət aləminə götürdü yerdən.
Mən ağır, o isə cəld iş görəndi,
Mən bir kor, o mənə yol göstərəndi.
Bir əlimlə tutdum ağlın yaxasın,
O biri əlimlə şərin əsasın.
Onların köməyi çox oldu, əlbət,
Doğru yola düşdüm gəlib, nəhayət.
Bir nazik mil çəkdi gözümlə, bu an,
Gözümdən qara su çəkildi, haman.
Yeddi qat gözümdə tez işıqlandı,
Doqquz qat, elə bil, alışdı yandı.
Gözümü dünyaya açarkən, səhər
Al-əlvan don geymiş gördüm üfüqlər.
Bir səhər nəfəsi, bir aşiq ahı,
Duydum, seyr edəndə gülən sabahı.
Gördüm bir ağ çadır qalxdı göylərə
Onun al ipləri sallandı yerə.
Bir qızartı tutdu göyləri bütün,
Ay da üzüyünə bənzədi sübhün.
Füsunkar bir lövhə yaratdı səhər,
Bürüdü ətrafı müxtəlif səslər.
Açılan səhəri - bu ülviyyəti
Seyr ilə fəth etdim əbədiyyəti.
Qırx səhərdə nələr görmüşsə Adəm,
Tək bircə səhərdə gördüm mən o dəm,

* * *

Səhərin bayrağı yüksələn zaman,
Birdən daxil oldu Xızr qapımdan.
Boynunda var idi onun həmail,
Yox, dörd kitab idi, Həmail deyil;
Müqəddəs bir xəyal gəzdi başımda,
Fəzilət heykəli durdu qarşımda...
Onun bir əlində əsa oynardı,
O biri əlində bir kuzə vardı.
Tünd yaşıl rəng idi əlində əsa,
Kuzəsi doluydu abi-həyatla.
Doğruluq yolunda yola düşüb o,
Neçə bəlalardan tez ötüşüb o.

Ətri, Çin ətri tək könül açandı,
Ağılda, kamalda kamil insandı.
O, elm aləmində, bilin, təkdi, tək,
Bilikdə dolmuşdu o, hind qozu tək.
Gözəl xasiyyəti, hər şirin sözü
Dadlı meyvədən də şirindi, düzü.
Qəlbim uçulurdu, əzab çəkərək,
Xəzinə üstünə çökmüş divar tək,
O məni tamahkar gördüyü zaman,
Bunu bir uşaqlıq sandı, çox güman,
O, tamah hissini boğub, öldürdü,
Sanki, təmizlədi alaqdan gülü.
Sikkəni götürdü pulun üzündən,
Gördüm o saf, təmiz gümüşünü mən.
Təzimlə diz çökdüm o böyük dağa,
Onun qarşısında düşdüm torpağa.
Məni görən kimi, üzü qönçə tək,
Açıldı, hörmətlə dönüb, gülərək,
Söhbətə başladı; yarım hilali -
Açılar-açılmaz mən oldum hali
O yarım hilalı şölələnərkən,
Bir günəş doğurdu hər bir sözündən.
Günəşi andıran parlaq sədəflə,
Otuz iki ulduz parladı səflə.
Mehriban oturdu o, gövhər kimi -
Söz açdı, görüşə gələnlər kimi,
O gördü bir çöpə dönmüş bədənim,
Qəlbim yaralıdır, yorğundur mənim.
Ağrımı, dərdimi kökündən ovdu,
Qaldırıb dərdin öz başına qoydu.
Sözləri gülab tək, hind kafuru tək,
Başıma, üzümə səpələnərək,
O gülab, o kafur, keçmədi bir an,
Bütün ağrıları aldı canımdan.
Bu hörmətə əvəz düşündüm, ancaq,
Mən ona nə verim, töhfə olaraq?
Dilləndi qeybdən ağlımın səsi,
"Xızrın odlu sözü, isti nəfəsi
Şəfa verdi, dərhal sən gəldin cana,
Xacənin üzüyü layiqdir ona" -
Deyərkən, üzüyü gətirdim həmə, -
Öpüb, qarşısına qoydum onun mən.
Qiymətli peşkəşi süzüb diqqətlə,
Ona heyran qalıb, dedi heyrətlə: -

Jamin bu möcüzü sənin əlinə
Haradan keçmişdir, agah etsənə!
Dedim ki, İraqa yolum düşərkən,
Böyük xacə ilə tanış oldum mən.
Doğru yol göstərdi, ülfət bağladı,
Bu üzüyü mənə o, bağışladı
Xızr da səxavət əlini açdı.
Bir üzük çıxardı ki, şölə saçdı...
Onu üzüyümün qoydu üstünə,
Birlikdə özümə qaytardı yenə.
Dedi: - Sağ əlinə tax bunu, ancaq
O birini isə, sol əlinə tax!
İnan ki, qoruyar səni hər zaman
Bunun biri sağdan, digəri soldan!
Ona çox təşəkkür edib dedim mən.
Azmış yolçulara düz yol göstərən,
Hikmət dünyasının sən açarısən,
İsmət dünyasının xəznədarısən,
Nicat verir nurun, gündə min kərə,
Qaranlıq yollara düşən kəslərə.
Uca Qaf dağıni məskən etmişkən,
Bu alçaq yerlərə, necə endin sən?
Səbəb nə olmuş ki, min bir zəhmətlə
Məni yoxlamağa gəlmişsən belə?
Xızr cavab verdi, dedi: - Mən, dünən,
Sərin yaylaqlarda yalnız gəzərkən,
Dağlar arasında yurd salmış olan
Bir tayfa gördüm, çox fəzil, mehriban.
Keçdi məclisimiz, şirin, səmimi,
O tayfanın əhli sən, tük kimi
Çox incə, çox zərif şerlərindən
Ləzzət alırdılar, gördüm onu mən.
Şəri həyəcanla oxuyub onlar,
Böyük maraq ilə soruşurdular:
- Görən, haralıdır bu söz ustadı?
Necədir elində şöhrəti, adı?
Dedim: - Şirvanlıdır, şanı hər yana
Yayılmış, Xaqani deyirlər ona!
Sözün sərrafıdır, bir dahidir o,
Biliyin atəşin məddahıdır o. -
Mən sən haqqında çox dedim... Qərər.
Ağıllı adamlar dedilər ki, bəs
Belə məharətli, dərin alimi,
Bunca alçaq tutmaq, ayıb deyilmi?

Belə bir ustadın o, kor xəbislər
Qədrü qiymətini bilərmə mägər?
Mənə üz tutaraq, dedilər belə:
- Ey Xızr, get, ona nəsihət elə!
Yar ol sənətkara ömrü uzununu,
Xatadan, bələdan hifz elə onu.
Onların səmimi ilticasına
Biganə qalmadım, gəldim yanına!
İndi, sözlərimi yaxşı dinlə, həm
Xatirində saxla, bunları möhkəm.
Hər sözüm qızıldır, gövhərdir, sən də
Bunları gəl hifz et, can xəzinəndə.
Qızıldan aləmə pay vermək üçün,
Xəzinəmdən bollu pay götür bu gün.
Qulağında yaxşı saxla, sən bunu,
Gəl, topla başına, indi, huşunu!
Hər sözümdür mənim min gövhər kanı,
Kəl topla, onunla sevindir canı!
Eyb etməz sən bu gün şabaş yığan ol,
Bu şabaşı sabah səp yola bol-bol!
Hər yerdə gözəllər sənə yar olar,
Bu cür şabaşından pay alar onlar.
Qoru hurilərin ismətinə sən,
Əyri adamlardan, yol kəsənlərdən.
Sən, sözün qədrini bilməyəndən qaç,
Gəlinin üzünü sevənlərə aç.
Mühüm nəsihətim budur ki, zaman
Sənin pusqundadır, unutma bir an.
Fikir ver, sənə bir nəsihətim var:
Etibarsız olur bal rəngli, ruzkar;
Durma kölgəsində ikrənglinin -
Olma heç fələyin felinə əmin,
Baxma, nə rənginə, nə də iyinə
Axşamın, səhərin gözəlliyinə.
Kişinin bəzəyi silahdır, inan,
Arvadın bəzəyi, əniklə kirşan!
Dünyanın ömrünü bilənlər kimdir?
Onun dövrü qədim, sirri qədimdir.
Yeddi min ildirsə yaşı Adəmin,
Bir günlük görünsün gözündə sənin!
Belə nəsihətlər verdikcə mənə
Döndü rəngim sarı qızıl, rənginə.
Narıncı bir niqab örtüdü üzümü,
Yenidən toxtatdım, bir az özümü.

Fürsəti qənimət bilib, bu zaman
Utana-utana soruşdum ondan:
- Ey fələk sifətli, mənə söylə bir,
Deyirsən bu dünya min bir rənglidir.
Dünya həm ucadır, həm də ki, alçaq
Bu dünya nə zaman, de, məhv olacaq?
De, nə vaxta qədər yazıq insanlar
Ümidlə, qorxuyla yaşayacaqlar?
Bu odlu körpüdən keçmək olarmı?
Yoxsa ki, odlarda yanacaq hamı?
Ağıl, huş ki, uçur: "Nur alım"-deyə
Yol tapa bilərmə yeddi tağ göyü?
Beş hiss, altı cəhət tilsim torundan,
Qurtulmaq mümkünmü bizlərə, bir an?
Qaşımız üstündə bu yüksək çətir-
Gömgöy, əyri tağlı bu səhnə nədir?
Bu çevrə nə zaman bir qərar tapar?
Bu nöqtə nə cürə yerindən qopar?
Necədir o yanı, xəttüstüvanın?
Kimdir sakinləri, bəs, o dünyanın?
Qəribə olmazmı xəttüstüvadan -
Bizə tərəf olan yerdə yaşayan,
Janlılar, sonradan bir zaman əgər,
O biri tərəfi məskən etsələr?
Dörd ana, doğrudan, qəribədir bu,
Nə üçün görəsən üç inci doğdu?!
Hər zaman sürətlə dövr edən aləm,
Nə üçün gah bərkdir, gah boşdur, bilməm?
Dalbadal suallar verdim mən ona
Suallar gəlmədi əsla xoşuna.
Dedi: - Mən görürəm səni nə qədər,
Yoldan çıxarmışdır kor əhrimənlər.
Arifə xas deyil heç bu suallar.
Bunların məğzində müxalifət var.
Belə suallardan ətalət yağır,
İxtilaf düz yolun tikanlarıdır.
Bu sayaq zərərli sözlərdən inan
Büdətlər əmələ gəlir hər zaman,
Əvvəl din barədə söhbət açıb sən,
Sonra, can qədimdir dindən, deyirsən.
De, nə vaxta qədər, sən yorulmadan
Çürük fəlsəfədən dəm vuracaqsan?
Əslinə baxanda "fəlsəfə" sözü,
Lap "səfeh" sözünə bənzəyir, düzü.

Ayrı bir mənası olmamış dərin
Quranın, danışmaz bu hədislərin
Önündə, məlum ki, anlayır hər kəs,
Yunan fəlsəfəsi bir çöpə dəyməz.
Vaz keç, bu hədisdən, heç bənd olma, sən!
Bir fülus yaxşıdır min fəlsəfədən.
Janını, gəl, dinə sən tapşır, ancaq,
Səni şübhələrdən o qurtaracaq.
Quran xəzinədir, şair, gərək sən -
Hər sözü alasan bu xəzinədən.
Qurana inandı Məhəmməd, Osman,
Özlərini ona etdilər qurban.
Quranı bəzədi Osmanın qanı
Din yolunda şəhid etdi o canı.
Şəriətdən kənar elm yoxdur, bil,
Varsa qara xaldır, heç bilik deyil.
Qara xalı üzə çıxarma, hərdən,
Gizlət ağ xal kimi iman əhlindən.
Sən uçmaq istəsən Turi-Sinayə
Heç zaman meyl etmə Puri-Sinayə.
Gecikmə bir an da, qəlbini, həmə
Bağla kəlamına Məhəmmədin sən.
Gəl ey Puri-Əli, üz tut allaha,
Gəl Əbu Əlidən az danış daha.
Gözün doğru yolu seçirkən, hələ
Nə üçün yolundan sapırsan belə?
Dini ayağının altından hər kim
Çəkərsə, tez onu siz dara çəkin!
Kəbəyə üz çevir, boş şeydən əl çək!
Altı üzlü olma, sən, nərd zəri tək,
Köhnə xərabətdə hər yeniyetmə
Min zarafat etsə, dalınca getmə!
Hər boşboğazlığa inanma barı.
Mövhumdur onların danışmaları.
Bir məna kəsb elə, məzmunsuz qalma,
Hübab günbəzi tək içi boş olma!
İkiüzlü olma, başsız, bədənsiz
Dəf kimi, içiboş, üzü tər-təmiz
Şirin busə kimi bir an xoş gələn,
Bəhrəsiz işlərlə məşğul olma sən.
Gəl dinə arxalan, unutma dini,
Böyük sanma yunan Üqlidisini
Dərs olmasın ucuz sözləri sənə,
Aldanma mənasız şəkillərinə.

Sən bülbülə tapşır çox dil tökməyi,
Hörümçəyə tapşır şəkil çəkməyi.
Görmürsən, həndəsə bilən hörümçək
Daima haramla dolansın gərək.
Soruş dindarların etiqadını,
Qədim insanların əhvalatını.
Şəriət başçısı gedən yolla get!
Yoldan çıxanlara, daim nifrət et!
Böyüklər pul kəsər, lakin nə çıxar,
Saxsıdan qayırsa pulu uşaqlar.
Sən din gəmisinə minsən üzərsən.
Yeddi cəzirəni tamam gəzərsən.
Torpaq aləmindən, gəl vaz keç bu gün,
Qoy, torpaq başına torpaq tökülsün...
Dünyanı əzəli, sayan varsa, bil,
O, belə, hikmətdən xəbərdar deyil
Piləqurdu kimi bu din bağında,
Açılmaz qanadın əgər, olsa da.
Çünki, ipəkqurdu qanadı ilə
Göylərə yüksələn olmamış, hələ...
Sənin tamah oxun al qana batmış,
Nəmrud tək səni də dünya aldatmış.
Bu solğun üzlüyə qapılma, bir an, -
Bu qoca kaftarın, tez qaç yanından
Sus, elə ki, gördün qışdır zamana,
Bülbül tək, arı tək çəkil bir yana.
Bülbül, bal arısı gəzsə də əgər,
Dağlarda qış vaxtı nə tapa bilər?
Sənəni mətbəx et, öz oduna yan!
Öz cigər qanını özün iç dolan!
Öz cigər ahınla canını odla!
Yandır şəhvətini sən, həmin odla.
Sən belə bir işıq yandırsan, əgər,
Günəş işığından xəcalət çəkər.
Qızınmaq istəsə günəş, bir zaman
Gələr pay almağa sənə odundan.
Çalış, dörd qapını möhkəmcə bağla,
Başda üç mərkəzi yaxşı nizamla,
Hələlik, başqa cür heç mümkün deyil,
Toxum səp sədaqət yerinə hər il.
Gəlib tez keçər, bil, hər zülmün qışı,
Üzünə nur səpər məqsəd günəşi,
Ta, bahar fəslinə gedib çatarsan,
Ömür gülüstanın gülər o zaman...

Dünya dairəsi əyridir bir az,
Əyridən heç düzlük gözləmək olmaz.
Başına əhli-din papağı qoysan
Papaq istəməzsən xaqandan, şahdan,
Papaqsız qalsan da dərd çəkmə, yenə
Papaqsızlıq özü papaqdır sənə.
Papaqsız qalanın hər şeyi vardır.
Hər iki dünyaya o hökmdardır.
Başında şan-şövkət papağı olan
Qoy fəxr eyləməsin onunla, bir an!
Şöhrət papağına yoxdur etibar,
Onu itirənlər olur zəlil, xar,
De, nə vaxta qədər başqasının, sən
Gedib, qapısında baş əyəcəksən?
Gözlə öz nəfsini, öz izzətini,
Tapdaq etməsinlər heysiyyətini.
Torpaqdan yarandın, xatırla hər an,
Bil ki, xəlifəyə, dinə bağlısan.
Atəşpərəstə de, sən nə vaxtadək
Salam verəcəksən, təzim edərək?
Peyğəmbər yerində oturub onlar,
Sonra peyğəmbərə asi olurlar.
Xeyir iş oldumu pozurlar müdam,
Yetimin payını yeyirlər tamam.
Hərənin Dəccal tək bircə gözü var
İlan kimi ikidillidir onlar.
Baxırsan hər biri qanadlı quşdur,
Lakin quş olsa da çirkin bayquşdur...
Ey, ağlının Tuğan şahı olan kəs,
Özgə çörəyinə eyləmə həvəs!
Getdi o dövrənlər, getdi o dəmlər
Ki, Jəmşid şah idi, div isə nökar.
Nə işlər, törədir, yaxşı bax cahan,
Jəmşid qul olmuşdur, div sə hökmran.
Hər kim alçaqlara eyləsə xidmət,
Jəhənnəm suyudur, bil, ona qismət.
Tamahın dalınca gedərsə hər kəs,
Xalqın hörmətini qazana bilməz.
Hər zaman dəyişir hökmü dövrənin,
Dünya tuluğudur su paylayanın,
Quruyub yapışar boş qalsa, əgər,
Doldumu, şişərək, dağılmaq istər.
Bəlkə, ruzi tapdım, deyə, bir qarın,
Sən nə vaxta qədər bu alçaqların

Bərəkətsiz olan süfrələrindən
Çörək qırıntısı düşürəcəksən?
Gedib, hər qapıda olmasan köpək,
Fikrin əyri olmaz it quyruğu tək,
İş adamı deyil naəhl olanlar,
Onlarda çox çirkin it xisləti var.
Köpək xasiyyətli olduqlarından,
Daşqalaq olunur onlar hər zaman.
İtin boyunbağı, zənciri, inan,
Üstündür onların zərli tacından.
Bu allahsızların qulluğundan qaç!
Haqqın qapısını ehtiramla aç!
Şər dolu qapıdan, uzaqlaş, daha,
Xaqani, get sığın o bir allaha!

ƏRZİN FƏZİLƏTİ HAQQINDA

Çox səfər eylədin, əl çək göylərdən,
Bir az da gəz, dolan bu yerləri sən.
Əgər öz meylini salsan yerlərə,
Artar şərəfətin birə min kərə.
"Bir" gəlib "min" olar, əgər onu sən
Yerindən üç xana sola köçürsən.
Piyadən keçdimi yeddi xanəni,
Udmaq çətin olar, çox güman, səni.
Sədəfçin qətrələr göylərdən enir,
Mirvari, gəzməklə şərəflənir.
Xüsusən, səyahət-dünyanı gəzmək,
Böyük adamlara olmuşdur bəzək.
Qəza pərgarını sancıb dərinə
Qoydu ilk nöqtəni yer üzərinə.
Kainat yer ilə belə yüksəlir,
Hər xətt bir nöqtədən baş alıb gəlir.
Torpaq cövhəridir bu kainatın,
Torpaq xəznəsidir cəvahiratın.
Dünyanın beşiyi olmuş bu torpaq,
Torpaqdan doğulmuş mənalar, ancaq.
Mustafa torpaqda yatdığı üçün,
Yer göydən əzizdir, üstündür, üstün!
Ürək ikiüzlü aynadır, ancaq
Onu da hifz edir bizim bu torpaq.
Bir üzü işığa meyl edir hər an;
Digəri ayrılmaz qara torpaqdan.

Torpaqdır beşiyi bütün xilqətin,
Hər bakir mənanın, sözün, sənətin.
Daima dövr edən bu mavi göylər,
Yerin, məxluqatın dalınca dönər.
Torpağa hörmətlə ayaq bas ki, sən,
Yerdə öz-özünə göyərməmişsən.
Səfərdə uzağa tutub üzünü,
Dördüncü iqlimə çatdır özünü.
O dördüncü iqlim, yeddinci göydən,
Yerin sayəsində üstündür, bil sən.
Günəş, ölkələrə, qızardımı dan
Yayır öz nurunu dördüncü qatdan.
Dördüncü növbədə yarandı insan,
Sırada dördüncü kitabdır Quran
Dördüncü ölkəyə səfər et sən də,
Çatarsan məqsədə bu səfərinde.
Göyün doqquzuncu atına atlan,
İraqa yola düş, bir an durmadan!
Dərdinə bir çarə axtarsan əgər,
Ona yenə İraq bir çarə edər.
Torpağı o dünya torpağındandır,
Dirilik suyu tək suyu dərmandır.
Yanağın qızarar İraqda olsan,
Ağzın dada gələr onun suyundan.
O yerdə çox gözəl abü hava var,
Azca orda qalsan səni sağaldar.
Abi-kövsər kimi şəffaf bulaqlar
Ərzin mərkəzində ulduz tək parlar.
Donmuş bir ruhdandır torpağı onun,
Odur ki, əzizdir qucağı onun,
Göyün üst qatıdır İraq torpağı,
Göy isə o yerdən durur aşağı.
Sən bu sözləri ki, məndən öyrəndin
Oxu qulağına İraq əhlinin.
O zaman yəqin ki, sənə mələklər,
Hər addım başında min əhsən deyər.

ŞAHIN LƏŞGƏRGAHINI TƏRİF

Sonra da aləmin pənahi olan,
Şah ləşgərgahına gedib çatarsan.
Göylərə baş vurur onun dərbarı,

Buraya baş əymiş İran şahları.
Bura din mülkinə verməkdə rəvac,
Qoyar çox şahların başlarına tac.
Məhəmməd Mahmudun möhrilə yeksər,
Damğalı qul oldu bütün ölkələr.
Yazılmış tacının cəvahirinə:
"Şənin artıq olsun dünyada yenə."
Qazılmış taxtının ağacına da:
"Taleyin əbədi olsun dünyada".
Ayın səfhəsinə yazmışdır həтта,
Qəzanın qələmi Müqtəfəbillah
O, hindi qılıncla əcəm yurdunu,
Düz yola gətirmiş, yaxşı bil bunu.

HƏMƏDANIN TƏRİFİ

Çatarkən sən şahın ləşgərgahına,
Oradan yol tutub, get Həmədana!
Gözünlə yolları ölçüb bir anlıq,
Söylə ki, bu yerdir əmin-amanlıq,
Kəbə tək qiymət ver onun bağına,
Bənzət Buqubeysi Əlvənd dağına.
Onun dağı-daşı cəvahiratdır,
O, yerə sütundur bir istinaddır.
Yüksələn qəlbini ülkər fəth edir,
Göyləri aşaraq, hələ, yol gedir,
Onun ətəyinə Simurğ düşərək,
Orada bir çox quş gördü özü tək.
Hər biri yüz illik məsafə tutmuş,
Sanki bir Qaf dağı tutmuşdur hər quş,
Həmədan çox yüksək, ali məvadır,
Əlvəndi Simurğə yurddur yuvadır.
Dünya arxasıdır, bil, Həmədanın,
Bu yersiz qüdrəti yoxdur dünyanın.
Səkkiz sərhəd ilə bağlı hər yanı,
Onu becərmişdir göylər bağbanı.
Jənnətdən artıqdır onun neməti,
Onun öküzündə var göy qüvvəti.
Bal kimi şirindir burada sular,
Elində zəfəran əlaməti var,
Onun mətbəxinə girərək, Xızır.
Edir nemətindən halvalar hazır.
Bir az tamaşa et ulduzlara, gəl!

Sanki yer üzündə gəzdirir məşəl.
Torpağı qızıldır, yaqutdur qat qat,
Havası ürəyə bəxş edir həyat.
Əkərsə kəndlisi bu yerdə qanqal,
Zəfəran bitirər torpağı dərhal.
Göylərdən buraya axır durmadan,
Sonsuz nemətilə min-min karivan.
Bir beşik olsa da canlara İraq,
Həmədan gözəl bir gəлиндir ancaq
Din bağı olsa da İraq kənarı,
Həmədan olmuşdur mənə baharı.
Həmədan şəhrində saldinsa məskən,
Bu şəhər qoynunda qaldinsa, həmən
Taleyin daima üzünə gülər,
Jüt bayram görərsən hər axşam, səhər.

BAĞDADIN TƏRİFİ

Fazillər şəhridir, gözəldir Bağdad,
Oradan görünür, sanki kainat.
Bir dost camalı tək ruh verir cana,
Orada çatarsan hər bir arzuna.
Zövq verir o, vüsəl gecələri tək,
Ünsiyyət məkanı bu yerdir gərcək.
Közəl xətti olan əziz katiblər,
Yazmışlar: "Görməli yerdir bu şəhər."
Kəramət lövhündə yazarkən Bağdad,
Onu qeyd edərlər aydın: bağı-dad.
Həqiqət üzümü verir hər bustan,
Xoşbəxtdir burada yaşayan insan.
Buranı bir cənnət zənn etmiş Adəm,
Gedərkən tapşırmiş mələklərə, həm.
Dəclə ona görə axır buradan,
Ki çayda mələklər yuyunsun hər an.

DƏJLƏ ÇAYININ TƏRİFİ

Dəclənin məcrası fələklərədir,
Fələklər də Kərxi mehrab zənn edir.
Kərxin bir qütrüdür yeddinci fələk,
Dərya, qətrəsidir Dəclənin, demək.
Dəclədə yuyunur ulduzlar, ancaq

Bununçun olmuşdur üzləri parlaq.
Gah gümüş düzəldir suları haman,
Gah şüşə yaranır hübablarından.
Suları, sanki, bir gülaba bənzər,
Onunla rəf olur bütün dərdi-sər.
Suları onunçun yaradır hübab,
Ki dolsun hübabdan şüşəyə güləb,
Ey rəssam, sən ruhu görmək istəsən
Kəl, seyr et Dəclənin cəmalını sən!
Nə qədər küləklə kəflə oynaşdır,
O üzük-üzükdür, həm də qaş-qaşdır.
Yürür Məsiha tək o sərbəst, azad,
Rahib tək zəncirə düşüb çəkər dad.
Üstündən əsdikcə yel, suyu burur,
Gah yarpaq yaradır, gah düyün vurur
Külək mühəndislik edib əməldə,
Həndəsə düzəldir gümüş cədvəldə.
Külək bir mühəndis olmasaydı gər,
Üqlidis şəkili olardı, məgər?
Dəcləyə baş əyir dünyada çaylar,
Gəlindən xuraman hərəkəti var.
Nazlı bir məşşatə əli xoş gündə
Min nəqşə yaratmış onun üzündə,
İstidən dad çəkib yanan ürəklər,
Dəclənin suyundan təskinlik dilər.
Kövsərə bərabər bu çay dərinidir,
Suyu çox içməli, təmiz, sərinidir.
Dəclə bir axıcı, zəngin sərvətdir,
Onun sayəsində Bağdad cənnətdir.
Yerlər xəlifəsi, bax, budur Bağdad,
Çünki xəlifələr yurdudur Bağdad.

XƏLİFƏNİN TƏRİFİ

Hurilər səfini keçib, yetərsən
İsanın o yüksək məqamına sən.
Bunlar bir zahiri surətsə, ancaq,
Mənalar aləmi təkcə odur, bax!
Bunlar bir piyadə, o isə şahdır,
O bütün aləmə istinadgahdır.
Görüncə bu böyük şəri, cəlalı,
Gözünə görünər hüsnü cəmalı.
Qorxuram hüzurə gələn zaman sən,

Yanasan üzünün hərarətindən.
Ona atmış olsan bir addım əgər,
Ulduz tək o günəş sənə nur verər.
O da Jəmşid kimi ədalətlidir,
O da günəş kimi hərarətlidir.
Üzüyü minlərcə Jəmşidə bəbdır,
Onun bir barmağı min afitəbdir.
Onun kandarını öpər mələklər
Onun qapısında quldur fələklər.
Qoyar əmmaməsi tac üstünə tac,
O alar bu yerdən və göydən xərac.
Çiyində şanlı bir əbası vardır,
Qulaqda ənbiya nidası vardır.
Alını açıqdır, sözü ləzizdir,
Atının nalı da pakdır, təmizdir.
O qədər öpülmüş torpağı, bir bax,
Gövhərlə dolmuşdur önündə torpaq
Sultanlıq axtaran böyük adamlar,
Onun kandarından gəlib pay alar,
Nəqş olub yerində şahların üzü,
Torpağı muzeyə bənzəyir, düzü,
Önündə torpaqdır bütün sultanlar,
Fəxr edir torpağı öpməklə onlar.
Adı vurulmasa bir pula, inan,
Çıxmaz dinlə bağlı zərrəbxanadan,
Qızıl, daşımasa adını əgər,
Onun qızılığı bəs nəyə dəyər?
Adını daşıyan qızılsa, bişək,
Müştəri alınına olar bir bəzək...
Mehrilə qaranlıq gecələr aşkar,
Səpilər fələyə hesabsız dinar,
Diqqət et göyə, sən ulduzlara bax,
Xəlifə puludur bu qədər parlaq.
Hərfləri düzərkən allahın özü,
Yazmış hər birinə "Mötəsəm" sözü.
Xaqani ilhamı açıb şəhpəri,
İstədi mədh etsin Əbbasiləri,
Onlara düəçi bir quşdur, lakin
Şirvan qəfəsində olmuşdur sakin.
Bir gün xilas etsə onu asiman,
Uçaraq Bağdadda qurar aşıyan.

BAĞDADIN ABÜ HAVASI

HAQQINDA

Bağdadın eşqilə qoca dünyada,
Əziz ömrümüzü vermişik bada.
Dirilik suyudur suyu, müxtəsər,
İçənə əbədi həyat bəxş edər.
İsa nəfəsidir havası, bilsən,
Ölünü dirildər yenə təzədən.
Burada fəzilət əhli, müttəsil,
Məşğuldur elmlə, hünər ilə bil.
Hər sözü onların min mənə saçar,
Hər lövhi bir anda min məktəb açar.
Hər məktəb səkkiz bağ kimidir, bişək,
Hər biri beyinin üç hücrəsi tək.
Hafizə, düşüncə və xəyal, həmən,
Doğmuşdur yəqin bil bu üç hücrədən.
Onların ədalət məhkəməsində,
Olmuşdur bu dünya bir kiçik bəndə.

KUFƏNİN TƏRİFİ

Bağdaddan sonra da sən Kufəyə get,
Kufəni səadət torpağı zənn et,
Kufəyə girərkən əvvəlcə, şəksiz,
Dörd arx görəcəksən orada təmiz.
Kufə əhalisi ədalət deyər,
Hörmətlə baxırlar Bağdad səmtinə.
Bir şəhər görərsən fazil adamlar,
Kamalla, lütfə orada yaşar.
Kufənin genişdir xeyli sahəsi,
Qurtarmaz buranı gəzsə də Məsih.
Yatıb Hud peyğəmbər burada rahat,
Nuh da bu şəhərdə etmiş iqamət.
Su, atəş içindən bu yer yüksəlir,
Məşriqə, Məğribə gözəllik verir.

KARVAN SƏSİNİN TƏRİFİ

Bir sal dəniz rəngli Bəthayə nəzər
Gəmi tək gör necə gedir dəvələr.
Kim görmüş dənizi belə daş kimi,
Kim görüb quruda yerisin gəmi?

Gör necə qatarla gedir karivan,
Səmada ay gəzir, sanki, durmadan.
Qulaq ver aramsız vuran zənglərə,
Yol boyu susmayan bu ahənglərə.
Ruh açır səhərin ilıq nəfəsi,
Quş dili oxuyur zənglərin səsi.
Bu səslər insanı gətirir cana,
Sonsuz ləzzət verir yolda insana.
"Fələk süfrəsinə buyur gəl demək,
Rizvandan mərhəbə, əhsən eşitmək.
Mizmarda çalınan Zəbur nəğməsi,
Minarədən gələn xoş azan səsi,
Xanəndə oxuyan həzin bir hava,
Müsəllə vaxtında edilən dua,
Yarın ləblərində uçan gülüşlər,
Gecələr alınan dadlı öpüşlər.
"Çox yaşa" deyərək gülən həriflər,
"Sabahın xeyr olsun" deyən zəriflər,
Aşıqın öskürüb yar çağırması,
Dostun zarafatla tək asqırması,
Jamin təştə dəyib verdiyi səs də,
Kasa cingiltisi böyük məclisdə,
Hicran gecəsində xoruzun banı.
Səhər açılarkən sevda dastanı,
Bunların hamısı əla, gözəldir,
Lakin karvan səsi daha gözəldir.
Dəvənin zəngində ilahi səs var,
O deyir "gəl haqqı bu səsdə axtar".
Ay onun ən -kiçik saribanıdır,
Utarid çox köhnə nəğməxanıdır,
İpəkdən almışdır incəlik, düzü,
Jilovun toxumuş Nahid ulduzu,
Deyir, qəlbdən gələn odlu bir nəfəs:
Ey Məkkə vadisi, ey ilahi səs!

MƏKKƏNİN TƏRİFİ

Oradan Məkkəyə gedərsən, əlbət;
Görərsən Məkkədə xeyli kəramət.
Bu yer qoruyacaq səni hər zaman,
Jan alan istidən və quraqlıqdan.
Əgər Məkkə olsa sənin məskənin,
Janın hər bələdan qurtarar sənin.

O iki sətrilə hər sirri açar,
Allahın adıyla yanaşı durar.
Bu adda saxlanır həqiqət tamam,
Bunu dərk eyləyər hər xasü əvam.
Qəlbi pak ustadlar düşməz o şəkkə,
Əvvəl allah deyər, sonra da Məkkə.
Bilirəm allahın sayəsində mən,
Məkkə uzaq qalar hər bir bələdən.
Məkkə Kəbə ilə bil sərəfrazdır,
Bununçun sahəsi toxunulmazdır.
Məkkə fələk isə şan-şərafətdə,
Kəbə də qütbdür hər ləyaqətdə.
Kəbə yer tutmuşdur Məkkədə, sanki-
Jəzirə dənizdə olmuşdur sakın.
Bura bir məskəndir üns adamlara,
Bura bir pənahdır hər xaksara.
Burada bur inci tapmaqçın fələk
Başını aşağı salmış qəvvas tək,
Susuz mələklərə bu yer səqqadır,
Hər dərdə əlacə o mühəyyadır.
Məkkədir su verən cənnət hovzuna,
Göylərin qapısı açıqdır ona.
Məkkəni arzular kişi olanlar,
Uşaq oyuncaqla sevinib oynar,
Janını qurban ver ona sən də get.
Yeddilər başına dolan, dua et!

QARADAŞIN TƏRİFİ

Bilal tək dayanan qaradaşa bax,
Zahiri qarasa, batini parlaq.
O bir daş deyildir, qızıl misaldır.
Kəbənin üzündə o, qara xaldır.
O qara içində bir nur var gerçək,
Zülmətdə saxlanan abi-həyat tək.
Ya zülfün içində bir günəş üzdür,
Ya da ki, bəbəyi qara bir gözdür.
Hərfləri içində Quran sirri var.
Ya zülmət gecədə yağır bəyaz qar.
O bakir və qoca hindli-qaradaş,
Sirrini heç kəsə eyləməyir faş.
Xalq onun sirrinə vaqif olmadan.
Aquşə alaraq öpür hər zaman.

Vardır üç qardaşı onun yenə də,
İraq ölkəsində, Şamda, Yəməndə.
Anadan olarkən dörd qarındaşı,
Hər dördü xidmətdə durdu yanaşı.

ZƏMZƏM QUYUSUNUN TƏRİFİ

Gəzərkən Zənzəmə düşəcək gözün,
Hörmətlə bir yerə dönəcək üzün.
Bu yer kürəsində müqəddəs nə var,
Bu ülvî çeşmənin üstündə durar.
Kəhfin iti kimi abi-kösər də,
Susuzluq çəkərək düşəndə dərdə.
Zənzəm quyusuna gətirər aman,
Buradan dərdinə axtarar dərman.
Su çəkən zamanda iplər gərilmiş,
Qyunun ağzını eyləmiş diş-diş.
Bir "mimdən" san, dişli bir "sin" qurmuşdur.
Ya da bir əlifdir halqa vurmuşdur.
Aləmə ruh verən bu tək quyudur,
Jana qüvvət verən onun suyudur.
Yorulmaz burada su çəkən insan,
İp qırıq olarsa, dol olsa şan-şan
Əl atıb fələyin doluna dərhal,
Ayın şüasilə bu quyuya sal!

QIZIL NAVDANIN TƏRİFİ

Ürəyi odlanan susuzlarla sən,
O qızıl navdanın yanına gəlsən.
Görərsən dəryalar bütün cuş edir.
Gəlib bu navdandan tökülüb gedir.
Xəzər təhlükəsi, xətəri həmə, n,
Qorxar bu navdanın qətrələrindən.
Suya bir ehtiyac duyarkən fələk,
Bu qızıl navdandan diləyər kömək.

KƏBƏYƏ

Xaqani bu alçaq, çirkin məkandan,
Ey könül Kəbəsi, sənə atır can.
O da çoxdan çəkir iştiaqını,
Ki sənin müqəddəs pak torpağını,
Narınca döndərsin busəylə, gərək
Axıtsın göz yaşı nar danəsi tək.
Xidmətdə beş dəfə, hər səhər-axşam,
Gahi "dal", gah "əlif", gah da olsun "lam".
Nəğmələr oxurkən quşlar hər səhər,
Onun könül quşu tək səni istər,
Onun da duası budur hər zaman:
Ey allah evi, sən abad olasan!
Nə qədər bağlıdır sənə muradı,
Qulunun quludur onun da adı.
"Qulunun qulu" bil nə deməkdir bu?
Yəni qaradaşın olmuşam qulu.
Haqdan halqa almış onun qulağı,
Xaqani üzünə vurmuş bu dağı,
Bənövşə, lalə tək o da bağlıdır,
Qulağı halqalı, üzü dağlıdır.
Nə qədər səndədir bəşərin gözü,
Sənə sadıq quldur Xaqani özü.
Sayəndə əcəmi dildə danışan,
Bu qulun gör necə dil açmış rəvan!
Bu qulun bir gecə açıb dilini,
Açdı dodağından Rum qıfılı.
Qəbul et yazdığı mədhini bir an,
Bu dərdli qulunu qovma qapından.
Sənin didarından almadıqca nur,
Gözləri işıqsız qalıb kor olur:
Bununçun ürəkdən əsəflənir ki,
Qalmışdır məhbəsdə bir Yusif kimi
Həsrət yaşlarıyla dolan o gözlər,
Su ilə dolu bir kuzəyə bənzər
Üzünə gül vurmuş qan damarları,
Xət-xət cızılmışdır sanki rüxsarı.
Çox əzab çəkir o kədər əlindən,
Açılmır dodağı qəmlər əlindən.
Bu il istəyirdi gəlsin yanına,
Valideyn qayğısı düşdü canına.
Gördükdə dərd çəkir ata-ana həm,
Boğdu arzusunu qəlbində o dəm.
Valideyn sözünə baxdı o gündə,
Sanki ayağına vuruldu kündə.

Qəza ətəyinə böyük mıx çaldı,
Qədər də boynuna bir zəncir saldı.
Nə ayrılı bildi ata-anadan,
Nə də ki, səfərə tapdı bir imkan.
Qaldı torpaq kimi o hərəkətsiz,
Çirkaba düşərək -qaldı qüdrətsiz.
İndi göz yaşıyla yazır şerlər,
Mümkünmü o bir də eyləsin səfər?
Binövrən saxlayır bütün dünyanı,
Sənə tərif yazır şair Xaqani:
Çox bakir mənalar düzüb qələmi,
Səpir döşəməyə incilər kimi.
Hərçənd ki, görünür o biçərə tək,
Hərçənd ki, çırpmışdır dünyaya ətək.
Əvvəlcə qələmə sarılan zaman,
Adınla başladı yeni bir dastan,
Onun piyadəsi mədhində sənin,
Qürurlu şahları mat qoyar yəqin.
O, qəm taxtasında oynarkən şahmat,
Qoyar yüz xəzinə sahibini mat.
Bu səkkiz mənzilli xanəsində bil,
Heç kəs dura bilməz ona müqabil.
Haqqın köməyilə bir topu edər
Səkkiz piyadəni yerlə bərabər.
Mahmud öz qəmini dağıtsın deyə.
Fil ilə mat verdi o, Ünsüriyə,
Bu köhnə taxtada indisə göz aç,
Zənn et Xaqanini birinci leylac.
Yaradır o haqqı sübut divanı,
Qasid tək göndərir badi-səbanı.
Səba bu töhfəmi sənə çatdırar,
Xaqani qalmasa, əsəri qalar.
Kömək et ona ey kərəm dərgahi,
Axı yetimlərin sənsən pənahi.
Yaxşı bil ki bunlar yenidir, aman.
Hifz eylə onu sən alovdan, sudan
Halal doğulmuşlar anadan onlar,
Qoyma ki, qalsınlar ürəkləri zar.
Saxla öz yanında oğullarını,
Joşqun ilhamının yadigarını.

**PAXILLARI MƏZƏMMƏT VƏ BÖYÜK
ADAMLARI TƏRİF**

Adam var ki, bilməz nədir qanacaq,
Fazil adamlara lağ edər ancaq.
Janı qızdırmalı, hərzəliyi çox,
Xalqa bədxahlıqdan başqa işi yox.
Çarx kimi daima başı hərlənir,
Üstürləb kimi o fitnə törədir,
Çalışar fələki məhv etsin, haman
Qəlbir tək boşluqdan ibarət olan,
Adamlar buğda tək düşüb qalmışlar,
Arzu quyusunun dibinə, naçar.
Yel kimi sayəsiz gəldi-gedərdir,
Kölgə tək cisimsiz canı hədərdir.
Qıvrımdır nanəcib dilbər saçı tək,
Hiyləgər dost kimi qurarlar kələk.
Sehrlər düzəldən bu rüşvətxorlar,
Yalanı etmişlər hər işdə şüar.
Haram mal yeməkdir bütün işləri,
Doludur zəhərlə iti dişləri.
Əbədi dönmüşdür qəlblərində şam,
Başları bu şamı söndürmüş tamam.
Şeytan ətsəsindən doğmuşlar, əlbət,
Heç bir kəs bu fikrə eyləmək heyrat.
Çünki olsaydılar Adəm nəslindən,
İsayə bənzərdi üzləri, həmən
Düşmüşlər ardına şöhrətpərəstin,
Hər qanmaz eşşəyin, murdarın, pəstin.
Olsa da zahirdə adları Buzər,
İşdə Buləhəbdən daha da bədtər,
Zahirdə gözəlsə, çirkin batində,
Qıfıl tək salmışlar cismimi bəndə.
Bu xərlər bənzəyər, sanki bəşərə,
Lakin yaramazlar bir xeyrə-şərə.
Bəzi qulaqlara pıçıldayaraq,
Dedilər aləmdə məhşər qopacaq.
Otuz ildən sonra baş verib bir sirr,
İyirmi bir bəla törəyəcəkdir.
Fəlakət qopacaq, bu dünya həmən
Alt, üst olacaqdır sudan, küləkdən,
Üfüqdə hərəkət edən ulduzlar,
Böyük bir qəzaya olacaq düşar.
Onlar səyyarələr içində tək-tək,
Dolaşib, üçbucaq təşkil edərək,
Tərəzi bürcündə birləşən zaman,

Böyük fəlakətə düşəcək cahan.
Bu bəla üz verən zamanlar bişək,
Şimal qütbünə çox zərbə dəyəcək.
Lakin məddah şair hərzə-hədyandan,
Dünyada qorxuya düşməz heç zaman.
Kimin sənin kimi bir arxası var,
Vecinə gəlməz heç, bu uydurmalar.
Xaqani inanmır bu yalanlara,
Gülür bu yalanı uyduranlara.
Çünki sən özünsən külli-ixtiyar,
İstəsən, bəlalar bizlərdən qaçar.
Sənin bəndələrin çox olar onda,
Göydəki hesabsız ulduzlardan da.
Hifz olsun bəladan dövlətin, varın,
Bütün qurduqların, yaratdıqların.

MƏDİNƏNİN TƏRİFİ

Elə ki, Kəbənin sayəsində sən,
Baxıb camalına dincəldin, həmən
Oradan üz tutub Mədinəyə get!
Gedərək on günlük yol, ziyarət et!
Onun binövrəsi səddir cahana,
Bu şəhər ruh verər hər zaman cana.
Mədinə adını yazıb oxusan,
Ortada din sözü olacaq əyan.
Müsəlman ruzusu kimi edər tox,
Gəliri az olar, bərəkəti çox.
Xurma bağlarını əkmış Jəbrail,
Suvarmış onları hər gün İsrail.
Gülabda islanmış toxumları həm,
Jənnətdən gətirmiş həzrəti Adəm.
Sübhün əmuduna bənzər hər ağac,
Bulud tək bürünüb, görünər qiyqac.
Burada yetişən xurmanı fələk,
Səma təbəqinə qoymuşdur ay tək.

PEYĞƏMBƏRİN TƏRİFİ

Qüdsiyyət anası doğarkən yerdə,
Səndən artıq övlad doğmadı bir də.
Olmasın deyə bir başqa övladı,

Əbədi olaraq bətni bağladı.
Dünyanın şərəfli tarixi sənsən,
Başlanmış o sənin vilayətindən.
Yeddi min il altı gün içrə, əsla,
Belə bir xoş günü görməmiş dünya.
Sanasan, bu gündə qurulmuş cahan.
Bu mavi xoş fəza, geniş asiman.
Bu qübbə sənə bir çadırdır, ancaq,
Xaqani qapında bir zərrə torpaq.
Bir insan edərək Xaqanini sən,
Qaldırdın göylərə mərdliklə yerdən.
Fənilik bəndindən xilas olaraq,
Əbədi aləmdə qurdu təmtəraq.
Sənin tərifinə dil açdı haman,
Oldu söz mülkünə böyük hökmran.
Sənət meydanında o gündən bəri,
İlhamı yaradır söz gəlinləri.
Onları təbində geydirir dona,
Xaqani deyirlər onun adına.
Onların hər biri bakir gözəldir,
Sənət pərdəsində dürri-əzəldir.
Min dərdli ürəyə verirkən qüvvət,
O, səndən gözləyir lütfü mərhəmət.
Səninlə bitdisə əgər nübüvvət,
Bitdi Xaqaniylə şer və sənət.
Qalarsa dünyada yazdığı dastan,
Sənin tərifinlə dolar bu cahan.
İdrakım gətirdi qapına məni,
Taleyim üzümə açdı xəznəni.
Könlüm yaralıdır, özün al qisas,
Bu qəm dəryasından et məni xilas!
Zəmanə əlindən halım yamandır,
Dadıma sən yetiş mənim amandır,
Əritdi günahsız qəlbimi fələk,
Ey göylərin şahı, özün ol kömək!
Zalımlar zülmündən mən çəkirəm dad,
Ey adil, sən özün et mənə imdad!
Olmuşlar məndəki hünərə düşməni,
Köməyim sən olsan xof etmərəm mən.
Verirlər qəlbimə cəfa, əziyyət,
Sən qəbul eyləsən bitər bu möhnət.
Başıma əl çəksən, mənim nə dərdim,
Zəmanə əhlindən mən əl çəkərdim.
Eyləsən lütfünlə mənə bir kömək,

Nə insan qorxutmaz məni, nə fələk.
Əlinə kim Gavə dirəfsi alsa,
O, iki ilandan xof etməz əsla.
Bir müddət bir lögmə çörəkçin mən də
Dişimi sındırdım nakəs önündə.
Könlümü verdikdə sənə, nəhayət,
Dişlərim zərbədən qaldı səlamət,
Bəli, yaxşılardan yaxşısı sənsən,
Sənin tərifinlə yüksəlirəm mən.
Sənin iqlalınla düzəldi işim,
Nəhayət, göründü son ağıl dişim.
Töküldü təməkar dişlərim tamam,
Nə çörək axtardım, nə də ki taam.
Sevgin məni saldı haqqın rahinə,
Apardı qənaət barigahinə.
Səfali bir bağda yaşardım azad,
Bu açıq alınlı oldum qəlbi şad.
Həyatım bir müddət divlərlə soldu,
İyirmi iki il ömrüm puç oldu,
Elə ki, özümü qapına saldım,
O itən ömrümü geriə aldım,
Anladım səhvimi, oldum pəşiman.
Rədd etdim o keçən mənliyi, inan,
Sənin qapındadır əbədi dövlət,
Başqa qapılardan çəkməyəm minnət.
Qapından çatarkən mənim niyazım,
Başqa qapıları döymək nə lazım?!
Adam da duzlaqda duz axtararmı?
Dəryada balığı axtaran varmı?
Günəş heç Məqribdən çıxarmı səhər?
Ya da ay Məşriqdən çıxarmı məgər?
Jənubdan bir xeyir gözləyən insan,
Məhrumdur yəqin ki, sağlam ağıldan.
Bir yer var orada xəttər mahalıdır,
Süheylin yeridir o yer - şimaldır.

* * *

Qədir bilməzlərdən çox zərbə aldım.
Məğrur adamların əlində qaldım,
Onlar bir sürü tək şüursuzdular,
Jəhalət yurdunda qalan fitnəkar,
Gördüm ki, ehtiyac boğur ölkəni.

Təməi tərək edib, mən tutdum səni,
Sığındım ədalət asitanına,
Bu düzlük yurduna, haqq məkanına.
Çöllərin əl çəkdim gözəlliyindən,
Gəldim əzəmətli bu ölkəyə mən.
Mənə məclislərdə edildi hörmət,
Bir çox qəbilələr verdi ziyafət.
Qurtardım təməin ab-havasından,
Nəfsin də qəhətlik və bəlasından.
Qapına mən qaçdım olasan pənah,
Yenə bu qapıdır bir istinadgah.
Uşaq da nə qədər qaçsa, bu, yaqin,
Qaçar qucağına sonra dayənin.
Mən yenə ümidlə qapına gəldim,
Torpağa üz qoyub yaxşı dincəldim.

* * *

Sirlər yuvasından uçan bir quşam,
Səslə, qəfəsinə gəlib qonmuşam.
Öyrəşib bu ali xislətinə mən.
Sənin qəfəsinə eylədim məskən.
Hər yerə ucsam da mən birnəfəsə.
Yenə qayıdaram bu xoş qəfəsə.
Deyiləm yırtıcı, vəhşi qırğı tək,
Ki, sinə yırtaraq, çıxaram ürək.
Kəklik arxasınca qarğa tək, səfil,
Gəzməyəm bir tömə arxasınca bil.
Yaramaz sağsağan kimi də bir an,
Əncir axtarmam hər xam ağacdən.
Yaxşıdır göyərçin balası kimi,
Anamın ağzından alım ruzimi.
Tuti tək deməyəm özgə qəmindən,
Bubbu tək sirləri axtarmam mən.
Sər kimi olsam da, yazıq milçəklər,
İnciməz əlimdən bir zərrə qədər,
Nəğmə oxusam da şeyda bülbul tək,
Arəşdən ummadım bir gilə gərmək.
Bayquş tək xərabə olar məskənim,
Ta gözümlə nakəsi görməsin mənim.
Bir tavus yaradım haqqın bağında,
Simurğəm mən dinin o Qaf dağında
Ey behişt ağası, sənin süfrəndən,

Hüma quşu kimi sümük yedim mən,
Sənin kəramətin göstərib təsir,
O sümük tənimdə oldu təbaşir,
Daha mən çörəkçin ağız açmaram,
Əlindən alıram yemi sübhü şam.
Zahiri görüşü sevmirəm, əsla.
Ürəyim axtarır batini mənə.
Belə ülvyyəti sevən ürəklər,
Təb ilə yaradar misilsiz kövhər.
Fəqirlik cəlalı olan hər adam,
Mənə penir, sirkə vermədə müdam.
Mənim də ilhamım penir sirkədən,
Süd ilə şərabı yaradar, həmə.
Qaydadır, şərabdan sirkə alınar,
Məlumdur suddən də penir yaranar,
Təbimsə yaradıb möcüz, inqilab,
Penirdən süd verir, sirkədən şərab.
Kamiran adamlar kimi, heç zaman,
Nə şərab içməyəm, nə də qızıl qan.
Mən qardaş qanına susamadım, bil,
Beş hissim bunlara müvafiq deyil.
Babam Adəm kimi etdikdə günah,
Əncir yarpağına aparram pənah.
Lakin təkəbbürlü adamlar bir an,
İçməyəm atəşi üzüm suyundan.
Üzümün qızına vermişəm talaq,
Dinin gəlinilə evlənmişəm, bax.
Öyrətdi bu işi mənə şəriət,
Dönməyəm bu yoldan heç zaman, əlbət.

* * *

Qureyşin üzümü evlənsə əgər,
O, məcus oğluna gedərmə məgər?!
Keçmişdir o günlər, çörək üzündən,
İkidilli oldum bilə-bilə mən.
İndi, qılnc kimi kəskin dilim var,
Qılnc sıyrılanda kəsərli olar.
Əvvəllər dilim bir dəmir kimiydi,
Jəlalın yağladı dəmiri, indi
Səndəki iqbala sayəsində bir.
Yağ seli axıdır səndəki dəmir.
Vallah, axtarsan da yeddi iqlimdən

Yaxşı yağ düzəldən olmaz dilimdən,
Yeddi qat fələkdə o yeddi çıraq,
Nurlanır, dilimdən qida alaraq.
İlhamım yalanla xarab olmuşdu,
O, civə rəngində sərab olmuşdu.
İndi, hər sözümdə bir həqiqət var,
O, güzgü, məhək tək olmuşdur meyar
Daha, məddahlıqda olmaram bədnam,
Göstərməz doğrunu əyri, bu aynam.
Bir neçə aslanın sözüylə dünya,
Ağzımı atəşlə doldurdusa da.
Ağzım xilas olsun, deyə atəşdən,
Yeddi su torpaqla yudum onu mən.
Sənin mədhin ilə, ey böyük sərvər,
Budur ağzım səpir mirvari, gövhər.
O açıq və bağlı qapıda aşkar,
Deyil otuz iki, otuz min dürr var.
Əvvəllər şahları mədh etdiyimçin,
Dilim bulanmışdı çirkaba bütün.
Paka çıxarmaqçın natəmizlikdən,
Yuyuram ağzımı göz yaşım ilə mən.
And olsun, Adəmin səkkiz bağına,
Yəni cəmalının şən növrəğine.
And olsun ruh verən o saf kövsərə.
Yəni o, səndəki, bakir sözlərə.
And olsun, atəşli dərin dəryaya,
Yəni hərarətli qəlbinə, mövla!
Xaqani bir də söz yaratsa, inan,
Səndən başqasını eyləməz ünvan.
Başqa bir adama pərəstiş etsəm,
Onda insan deyil, bir vəhşi divəm.
Məni qəbul etsən nökrəliyə sən,
Neylərəm şahları, əmirləri mən,
Zəmanə əhlindən nə ummaq olar?
Mən ki, öz kölgəmdən qorxuram aşkar.
Qəlbimdə, daima, danışırım mən,
Qorxuram ki, olam özümə düşmən.
Janım zümrüd kimi sovrulur yelə,
Qorxuram şahların lütfündən, belə,
Şirvanın ağzından çəkirəm bəla,
Onunçun dilimi açmıram daha.
Yalın qılınclardan tökülür əcəl,
Vurmaram kəndəna yarpağına əl.
Küləkli, tufanlı dənizdəyəm mən,

Qorxuram gah yeldən, gah da gəmidən.

* * *

Mənə mənhus deyir bu Şirvan əhli,
Nə deyim, həqq sözdür, doğrudur, bəli.
Deyirlər Xaqani olsaydı sadıq,
Bizə meyl edərdi daha da artıq.
At kimi çəkərdi yüklərimizi,
Arı tək gəzərdi çəmənimizi.
Xalqın söhbətindən qaçmazdı bir an.
Dönməzdi Xaqani şahdan, xaqandan.
Arardı o, məzə, qırmızı şərab,
Nəğmələr söylərdi ona tar, rübab.
O da əyanlara edərdi xidmət,
Edərdi babalar yoluna hörmət.
Lakin mən sevirəm dini, ayini,
Mənhusdur kim inkar edərsə dini,
Mənhus adlansa da adı Keyvanın,
Zöhrədən kəm deyil şəni, inanın.
Bayquşda olarsa dinə sədaqət,
Dinsiz bir xoruzdan yaxşıdır, əlbət,

MUSİL VƏ ŞAMIN TƏSVİRİ

Ey vəsli, hicranı tərək edib gedən,
Babilə, Məşhədə hərdəm meyl edən.
Babilin havası və torpağından,
Hasilin qızdırma oldusa, inan.
Əlacın Şamdadır, durma, ora get
Şamın torpağını dərdə dərman et!
Yüz min il dövr edən bu sonsuz səfər,
Sənə verdi ancaq tükənməz zərər.
Tərək et bu iki mıx, yeddi pərdəni,
Yoxsa, qütbü fələk tərək edər səni.
Hörmətlə gəl yetiş Musilə, Şama,
Qütbdür, fələkdir bu yer islama.
Bu elə qütbdür, yox bir zərəri,
Bu elə fələkdir, yox şurü şəri.
Bu sonsuz fələkdir iki dünyaya,
Qütb isə köməkdir iki dünyaya.
Bəsdir, sən nə qədər söylənəcəksən,

Buqələmunsifət şamu səhərdən,
Baş əymək başqa bir yerə haramdır,
Səhərin, axşamın cəlalı Şamdır.
Şamın üç hərfiylə hər iki aləm,
Yaranıb olmuşdur sabit və möhkəm.
Bir bax ki, başında "şin" tutmuş qərar,
Ortada "əlif"dir, sonunda "mim" var.
Zəncilər şahı tək, bəzənib durar,
Ayaqda xalxalı, başda tacı var.
Əlifi ortada bir mayak kimi,
Qaldırmış göylərə bir dayaq kimi.
Bir işıq yayılır hər səhər erkən,
Şamın şin tacının dəndənsindən.
Yerin xoşbəxt oğlu müqəddəs Şamdır,
Dinin anasına bir ehtişamdır.
Şamın qulluğunda olmaqçın nökar,
Göylər kəhkəşandan bağlamış kəmə.
Kəhkəşan yolunda bu doqquz fələk,
Qoymuş xonçasına ayı danə tək.
Ayı başaq üstə danə edərkən,
Almış oraq, sünbül Şam xərmənindən.
Doğrudur, Misir də gözəl məkandır,
Lakin Şam önündə o bir samandır.
Jənnətdən atılan o saman ki, var,
Jismə qüvvət verməz, cana tor qurar.
Dara orağından düşüb o saman,
Orağı odludur çaxmaq daşından.
Dinin gözlərinə batdı o oraq,
Dinin gözlərindən qanlar axdı, bax.
Günəş də vuruşur Misirlilərlə,
O da nizəsini almışdır ələ.
Misrin öz adında bir şikəstlik var,
Şamdan oğurlamış bir hərfi, aşkar.
Şamın ayağını alaraq, haman,
Başına qoymuşdur, heç utanmadan.
Şamın dəftərində bax Misrin adı,
Pozuq bir hərflər kimi heç oxunmadı.
Hər iki aləmdən Şamda nişan var,
Rəvamı, Misr ilə olsun həm-qətar?
Pərdəylə örtülmüş Misrin üz-gözü
Çıxmış xatirədən büsbütün özü.
Onun surətinə düşən bu ləkə,
Yaratmış hər zaman dinə təhlükə.
Misrə nöqtə qoysan, tez müzür olar.

Görün, bir nöqtədə nə sirrlər var.
Şamsa mələklərə möhkəm pənahdır,
Düz yol yolçusuna bir qibləgahdır.
Buradan dərs almış nəbilər tamam,
Pak ruhə şirədir, qüvvətdir bu Şam.

MUSİLİ TƏRİF VƏ İRAQ BAŞÇISI JƏMALƏDDİNƏ SİTAYİŞ

Şam, ağıl mülkünün ağasıdır, bil,
Balası dünyalar fəth edən Musil.
Musil nicat verən pak bir hərəmdir,
O, həyat bəxş edən bağı-İrəmdir.
Hamı bu hərəmə baş əyir, müdam,
Kainat bu sədrə edir ehtiram,
Dünyaya hökm edir onun qüdrəti,
Vardır bu sədrdə mələk xisləti.
Bəlkə də səmadır onun xəyalı,
Bəlkə Sədrə özü onun nihalı.
Musil bir səmayi-mülki-heyrətdir,
Sahibin tikdiyi bir imarətdir.
Musilə sən söylə üçüncü aləm,
Sahibi adlandır ikinci Adəm.
Qırx gündə düzəlmiş onun heykəli.
Ona da dəymişdir allahın əli.
Alınmış torpağı, suyu həvəsdən,
Janlanmış o da bir, qüdsi nəfəsdən.
Jəmal da ikinci Adəmdir bu gün.
Xəlifə yaranmış dünyaya bütün.
Hər an mələklərə gəlir bu xəbər:
İkinci Adəmə səcdə etsinlər.
Musilin torpağı dördüncü səma,
Bu göydə mövcuddur günəş və İsa.
Kərəmin günəşi qalxmış təxt üstə.
Bəxtin azançısı deyir gur səslə:
Ey səhər gözləyən insanlar, qalxın,
Budur, əbədiyyət sübhünə baxın!
Səhərin hüsnünə veriniz salam,
Ona səcdə edib, edin ehtiram
Bax, kərəm günəşi açaraq şəhpər,
Şamın məşriqindən doğur hər səhər.
Onun doğduğu yer olduqca bu Şam,
Şamın səhərində doğar ehtişam,

Fələyin günəşi söz verdi dərhal,
Ki, Şamın şərqindən göstərsin cəmal.
Çünki Şam mülküdür namü ehsanın,
Alır rəvnəqini bil Xorasanın.
İraqın başçısı o Şam sahibi,
İslam ölkəsinin tamam sahibi.
Jəmal, bil, Jəmşidi kölgədə qoyar,
Jəbrayıl qanadı ona sayədar.
O zərrin tacıdır tacıdarların,
Şahıdır dünyada hökmdarların.
Qətidir hər hökmü, rəyi, fərmanı,
Həşmət sarayıdır onun məkanı.
Kainat ki, sonsuz böyük hicabdır,
Onun əllərindən düşən hübabdır.
Günəş ki, məşəl tək göyləri gəzər
Himməti önündə xəyalə bənzər.
Əli möcüzələr göstərən dəmdə,
Jam da heyran qalar bu sehrə Jəm də,
Jəm necə onunla yarışa bilir?
Ki onun əlləri dünya göstərir.
Jəmşidin camında görünən cahan,
Onun öz əlində görünər hər an,
Altmış ilə birə fərq qoymayan da,
Bilir ki, cam heçdir əl olmayanda.
Ağla qüvvət olar hər zamanda əl,
Jam isə ağla törədir əngəl.
Bir ürək qanı ki, camla yaranar,
Belə ürək qanı nə işə yarar?
Zahirdə özünü şən göstərir cam,
Lakin de, heç püxtə olarmı bir xam?!Jam özü bələdir xalqa, xilqətə,
Onunçun düşmüşdür özü illətə,
Gərəkdir ki, səma, xurşidi-aləm,
Jamalın əlinə qoysun cami-Jəm.
Jəmşid bir nökdir Jəmaləddinə,
O bir iftixardır Jəmşid nəslinə.

* * *

Əgər qonaq olsan Jəmalə bir an,
İtmiş həyatını geri alarsan.
Onun sayəsindən ilham alaraq,
Səlamət yaşar od, su, hava, torpaq.

Ey günəş parçası, bir qalx yerindən,
Get, yaşa Jəmalın sayəsində sən!
Ulduza nur verən günəşdir Jəmal,
Get, günəş olmaqçın sən ondan dərs al!
Hazır ol nə desə dərk eylə sən də,
Sonra da təkrar et öz hafizəndə.
Alaraq göstəriş o sərkərdədən,
Mədinə şəhrinə qoşun çəkərsən,
Əgər sən çıxmasan onun sözündən,
Məkkəni salarsan razı özündən.
Qəribə deyilmi Məkkə də ona,
Kəbəylə birlikdə eyləyir dua.
Ona Nizamül-mülk ad qoydu zaman.
Sonra dediyindən oldu peşiman,
Ona şahın özü olarkən qulam,
Bir də yaraşarmı deyilsin Nizam?
Onun əl suyundan, ayaq tozundan,
Təcrübə etməkçin toplayıb yığsan,
Bunlardan bir allah, cahan içində,
Yüz Nizam yaradar bir an içində.
Xəlil tək bütləri sındırıb atdı,
Dində açıq gözlə Kəbə yaratdı.
Bununçun dünyanı düzəldənlər, bil,
Ona ad verdilər ikinci Xəlil.
Sarı rəng qələmi alov tək yanır,
Özü də atəşlə, bax, qidalanır.
Bədəncə Misirli, dəridə Yəmən,
Paltarı Çindəndir, papağı hinddən.
Möhtac ölkələrə ruzi payladı.
Misirli Yusif tək məşhurdur adı.
Mədəsi İsa tək, vücudu Yəhya,
Özü sə heç oruc tutmayır əsla.
Surəti sarıdır, məzacı xəstə,
Başı yaxşı durur bədəni üstə.
Qocadır, uşaq tək, o zəif haldır,
Bununçun orucu yemək halaldır.
Hicrətdən beş yüz il keçən müddətdə,
İslamı saxladın məvazinətdə.
Sənin gövhərini bu çərxi-fələk,
Dörd gövhər başına tac qoydu, bişək.
Yetimlər saxladın Simurğ kimi, sən,
Dənizdə inci də çıxmaz əlindən.
Layiqdir Kəbənin xələti sənə,
Bağlıdır xilafət şöhrəti sənə.

Sənin tədbirində böyük hikmət var,
Tutub Abbasilər sayəndə qərar.
Bununçun istərlər Xəzəridən bac.
İstərlər Rum, Xəllux, hindlidən xərac.
Qeysər də keçərək Rum yollarından,
Məkkə qapısında olar pasiban.
Bu gün dünyaları fəht edən rumlu,
Olacaq qapının damğalı qulu.
Süleyman tikdirən zamanda bina.
Ona əcinnələr oldular bənnə.
Sən isə imarət tikdirən zaman,
Mələklər oldular ona daşqoyan.
Günəşin oduyla birləşən kövsər,
Dağlarda aramsız əhəng düzəldər,
Qafdan gətirilmiş daşları, həmən.
Bürcləri tikilmiş sitarələrdən,
Qiyməti üstündür belə bürclərin,
İskəndər tikdirən bürclərdən, yəqin.
Saxlanır burada gənc içində gənc,
Sən də mərkəzində bir şah-şətrənc.
Bu şəhrə qoyarsaq ədalətlə ad,
Deyərik, yəqin ki, Ədalətabad.
Ona döşəmədir bu doqquz fələk,
Odur səkkizinci asiman, demək.
Demişlər hər zaman alicənablar:
Şəhərlər bu yerlə edər iftixar.
Ey Keyvan şərəfli, Səmak cəlallı,
Ey Rizvan sifətli, Behişt cəlallı.
Vəsfində bu ağıl qalmışdır heyran,
Daha söz qalmadı ki, edim bəyan.
Sözlərin qüdrəti mədhinə çatmaz,
İdrak bundan artıq məna yaratmaz.
Bu həddən yuxarı yol tapmaz xəyal,
Mədhini bundan çox deməkdir məhal.
Qalan sözlərimi, şükrümü, hökmən,
Kitabın sonunda deyəcəyəm mən.

ÖZÜ HAQQINDA

Sənətkarlıq nədir? Bilmək istəsən,
Gəl məndən sən onun sirrini öyrən!
Kamal mayasında bir zərrə idim,
Ağlımla günəşə dönüb, yüksəldim,

İndi söz günəşi aləmdə mənəm,
Şairlərdən üç qat ucadır rütbəm.
Bir işıq almaqçın məndən pay kimi,
Dövrəmdə gəzirlər onlar ay kimi.
Mənsiz bir heçdirlər parlasalar da,
Ardımca sürünər onlar dünyada.
Gecə solğun işıq saçsa da qəmər,
Günəş doğan kimi gözlərdən itər.

BABASI HAQQINDA

Sənətcə toxucu olmuşdur babam,
Onun sənətindən almışam ilham.
Gecələr səmayə baxılsa əgər,
Pambıq tarlası tək görünər göylər.
Mənim o pambıqdan olar ipliym,
Onunla toxunar canım, iliyim,
Jan evində əzəl şagirdi durar,
İplik ayıraraq, arqaclar qurar.
Vəta, Adəm, Xızr və Musa üçün,
Məna naxışları vuraram hər gün.
Əgər istəsələr ləbbadə, dəstar,
Ruhdan toxuyaraq, verrəm yadigar.
Əgər mən bir paltar düzəltmə dindən,
Tikəram şübhəsiz onu Yasindən.
Dərin fəzalarda gəzən yolçular,
Tikərlər həmişə bəzəkli paltar.
Fikrimin odundan, ilham suyundan,
Mən də toxuyuram naxışlı dastan.
Bir möcüz göstərib mənalı sözdən,
Sudan, oddan paltar toxuyuram mən.
Layıqdır şerimi göylərdə gərçək
Üç bacı bağlasın başına ləçək.
İncəlik yaratmaq istəsəm əgər,
Bir aləm düzəltmək əlimdən gələr.
Mələklər başına mən qoyaram tac.
Eylərəm İsanın dərdinə əlac.
Özüm tor quraram ipəkqurdu tək,
Örmüçək kimiyəm, daima işlək,
Ancaq onun kimi al qan içməyəm,
Barama qurdu tək halal işləyəm.
Barama qurdu söz toxusa əgər,
Özünü ancaq o, mənə bənzədər.

Örümçək toxuyar naxışlı paltar.
Lakin o paltarı bir tikan yırtar.
Etsə də barama qurdu qənaət,
Gözəllər içində qazanar hörmət.
Barama qurduyam, örmüçək deyil,
Mən halal nemətlə yaşayıram, bil!
Gözəl gəlin kimi barama qurdu,
Özünə inəkdən bir çadır qurdu.
Hər kəsin ki, belə gözü, qaş var,
Pərdədə yaşamaq ona yaraşar.
Mənəm, bax, bu günün əziz insanı,
Mənəm söz toxuyan şair Xaqani;
Bir guşə içində yaradıb hikmət,
Edirəm bir neçə sufiylə söhbət.
Xasların məclisi bəzənsin - deyə
Sözdən fərş toxuyub etdim hədiyyə.

ATASI NƏJJAR ƏLİNİN HAQQINDA

Atam nəccar idi, dərs alıb ondan
Oldum zəmanədə ustad sözyonan,
Sözün matqabilə çalışaraq, mən,
Kaman düzəldərdəm qövsi-qüzəhdən.
Ağıl kəməndini atarsam, inan,
Ayı bir top kimi tutaram, haman,
İlham tişəsini işlətsəm əgər,
Yüz tayfa qarşımda qəddini əyər.
Rəndəmdən çıxaraq, tökülən yonqar,
Hurinin üzündə bir telə oxşar.
Musa ağacıdır ağacım tamam,
Tuba budağından düzəlib taxtam.
Ağlımın davatı o ağacdandır,
O taxta mənimçin bir xətti-candır.
Hürmüs haradadır, hanı o alim?
Gəlsin ki, xəttini özüm düzəldim.
Nuh hanı ki, ona verim yadigar,
Bu memar təbimdən səttarə, pərgar.
Nə qədər məskənim bu xoş məkandır.
O Şərvan deyildir, bir xeyrəvandır.
Təsdiq etməsə də bir neçə naşı,
Xaqanilə bitmiş söz yonmaq işi.

ANASI HAQQINDA

Bir aşpaz qızıydı sevimli anam,
Onunçun hər kəsi mən doydururam.
Hikmət xəzinəsi məskəndir mənə,
Onunçun getməyəm bir əncümənə.
Xurma ağacının çölü xoş olur,
Nemət mətbəxi tək içi doludur.
Mətbəxdə bir xörək hazır edərkən,
Yuyuram oranı min su ilə mən.
Boş durmaz mətbəxdə qazanım əbəş,
Sınıq görməmişdir kasamı bir kəs.
Yuyarkən mətbəxi adlı-sanlılar,
Daima əlləri bal, yağda olar.
Beyin qazanımda bişəndə hisslər,
Doyar xörəyimlə böyük məclislər.
Günəş də can atıb dolanır hər gün.
Mənim mətbəximdən iy çəkmək üçün.
Mənim mətbəximdən çıxarkən tüstü,
Göylər də ənbərlə dolar əlüstü.
O Məryəm sifətli gözəllər ki, var,
Mənim xörəyimlə açarlar iftar.
Mədhlər söyləyən təbim dəryadır,
Zaman süfrəsində sözüm halvadır.
Şerimi sariban eşidən zaman,
Ona zəfəranlı aş deyər, haman.
Yağlı sözlərimlə dünya dolan tək,
Onunla yağlandı bu mavi fələk.
Çoxdandır ki, kasa gəzdirən dövrən,
Pay alır şerimdən və ilhamımdan.
Bu alçaq zəmanə hər axşam, səhər,
Məndən loğma alıb, qana döndərər.
İlhamım nemətli süfrə açarkən,
Aş axar süfrəmin hər tərəfindən.
Bu aş ülvyyətin ruhudur, yeksər,
O, ruhə mətanət, təravət verər.
Sözümün şəhdidir o şirin şərab,
Sufilər içərsə taparlar savab.
Xasların qəlbini sözlərim açar,
Hər beytin şam kimi yanıb nur saçar.
Həyatın süfrəsi bol olsun - deyə,
Mən təzə yeməklər etdim hədiyyə.
Xörəyim dostlara şirin şəkərdir.

Lakin, paxıllara acı zəhərdir.

ƏMİSİ HAQQINDA

Mən təbib əmimdən almışam ilham,
Yeddi söz mülkünün bir Bokratıyam,
Ağlım pay almışdır min bir dənizdən,
Tanışam hər otları Qaf dağında mən.
Bil, Ava dağının Musası mənəm,
İndi, bu aləmin İsaşı mənəm.
Onunçun məskənim olmuş asıman,
Dördüncü göy olub mənə bu Şirvan.
Jənnətdə nə meyvə yemişsə Adəm,
Tumunu təbimdə əkməmişdir möhkəm.
Qəlbim Hindistandır, ilhamım Çindir,
Nadir dərmanlarım bunlardan gəlir.
O şadlıq gətirən məcunla, hər an,
Sözlərim olmuşdur hər dərddə dərman.
Nə vaxt təzələsəm şirin sözləri,
Paxıl adamların çıxar gözləri.
Kim belə bir dərman hazırlasa, bil.
Ona can evində verirlər mənzil.
Sözüm şəfa verər dərddə canlara,
Lakin taun olar o, düşmənlərə.
Mən haqq yolçusuna yol göstərənəm.
Düşmənin canına qızdırma mənəm.
Mənim nəfəsimin möcüzəsindən,
Yüz min qızdırmalı sağalar, həmən.
İçdikcə Şirvanlı söz şərbətimi,
Qaynar damarında qan bulaq kimi.
Dərman qayıрмаğı, sanki peyğəmbər,
Eyləmiş əzəldən mənə müyəssər,
Zatı şərəfətli, özü kərəmkar,
Əlləri dünyaya xəzinə paylar.
Onun əl suyundan yarandı Kövsər,
Rəf-rəf dükanının rəfinə bənzər,
Verər dərmanları ölüyə həyat,
O, İsadən yüksək durur neçə qat.
Mənim düşmənimə o edər lənət,
Belə dost olsun yüz kərrə rəhmət.
Natamam yaranmış bir neçə cahil,
Belə söhbətlərdən olmuşlar qafil.
Qarikon kimidir acı sözləri,

Acı tərbəd kimi, boşdur özləri.
Tərbəd tək içləri zəhri-hələhil.
Olmuşlar biliyə məzhəbə qatil,

ÖZ VƏZİYYƏTİNDƏN ŞİKAYƏT

İndi də halımdan, qoy, gileylənim,
Gör, necə olmuşdur əhvalım mənim:
Bəla dənizinə düşdüyüm gündən,
Sədəf tək əlsizəm, ayaqsızam mən.
Mirvari tapmaqçın amansız fələk,
Doğrayır sinəmi, hər an, sədəf tək.
Gümüş tək əridir, gah, bədənimi,
Gah da qəmlə əzir bir civə kimi.
Məni titə gördü zamanın gözü,
Soldu, çopurlaşdı bəxtimin üzü.
Dərdir o titə belə dövrənin,
Çopurluq şərrikdir bizim Şərvanın.
Olsam da mən dünya görmüş qaraquş,
Zəmanə qol-qanad məndə qoymamış.
Çıxır boğazımdan, hey, ahü fəğan,
Paxıllar əlindən çəkirəm aman.
Mən işlək öküzəm, meydan isə dar,
Hər işdə sayırlar məni günahkar.
Zəmanə boynuma bağlayıb kəmənd,
Jismimi etmişdir bu meydana bənd,
Amansız fələk də məni hər saat,
Bir işlək öküz tək qoymayır rahat.
Ürəyim bağlayır günbəgün qubar,
İşimin nə sonu, nə əvvəli var.
Arzu varsa da, ona yol yoxdur,
Murada çatmağa maniə çoxdur.
Göz yaşım rəngdə zərişgə döndü,
Batan günəş kimi surətim söndü.
Gördükdə ürəyim od tutub yanır,
Zərişgin qəlbi də tez alovlanır.
İşim baş tutmayı, ürəyim sınıq,
Məzuram boğarsa məni hıçqırıq.
Fətil nazik olsa, tükənərsə yağ,
Titrək işıq saçır ətrafa çıraq.
Mənsur dövrü kimi, gör necə işdir,
Mənim bir günüm də xoş keçməmişdir.
Bir təqvim ilində olan kimi bəxt,

Bir gün artırmadı ömrümə heç vaxt.
Elə ki, qurtarır təqvim məhv olur.
Deməli, varlığı qurtarır, solur.
Onunla bir daha hesab edilməz,
Ondan heç kəs tarix öyrənə bilməz.
Onu yox edərsək dönər xəyala,
Onunla oturub baxmazlar fala.
O ya vərəq-vərəq verilər yelə,
Ya kitabxanadan atılar çölə.
Ya silib atarlar əlin kirini,
Küçəyə səpərlər vərəqlərini,
Əzəl sayılsa da lazım, mötəbər,
Sonra bir gərəksiz şeyə çevrilər.
And olsun allaha, dövrün əlindən,
O vaxtı qurtarmış təqvim mənəm, mən.
Heç vəfa görmədim bir həmdəməmdə,
Görmək nə, heç onu eşitmədim də.
Yusif qardaşlardan çəkdi min əzab,
Mən ondan daha çox çəkdim iztirab.
Könül dərd əlindən düşdü təlaşa,
Oxşaram bir küncə atılan daşa.
Mən baxa bilmirəm öz ailəmə,
Dərdimdən od düşür bütün aləmə.
Mən mənə yaradan tutiyəm, əfsus!
Şərvan qəfəsində olmuşam məhbus.
Qəza yer üzündən sildi adımı,
Kəsdi dimdiyimi, qol-qanadımı.
Çıxardı səadət Hindistanından,
Qovladı əməlin gülüstanından.
O mənə şəkər yox, zəhər yedirdi,
Nəhəngin ağzından mənə su verdi.
Mən, ölüb qurtaran tuti kimi, ah,
Nəhayət, ölümə gətirdim pənah,
Zəmanə xalqının əlindən artıq,
Susmuşam, olsam da bir gözəl natiq.
Mən işin sonunu bildiyim üçün,
Nitqin ayəsini pozdum büsbütün.
Məryəmi töhmətə tutarkən ol qovm,
Oxudu o: "fələn ükəlliməl-yovm".
Neyləyim, başımdan qorxaraq, mən də,
Dilimi ağzımda saldım kəməndə.
Kəsdisə dilimi izlət xəncəri,
Dil tovhid deməkdən durmadı geri.
Qılınca oxşasa yaxşı olar dil,

İş görsün, hər zaman, quru söz deyil.
Şamaxı, bu gözəl bu geniş diyar,
Nə üçün bəs gəlir ürəyimə dar?
Ah, mənə Şamaxı bir zindan oldu,
Hər tüküm canıma nigəhban oldu.
Yanıma, nəinki növi-bəşəri,
Hətta, küləyi də qoymazlar bəri.
Yolda mən bir addım atarsam, hərgah,
Ya da ki, ürəkdən çəksəm odlu ah,
Bir düyün vurub, tez, düşmən o aha,
Durmadan aparıb çuğullar şaha.

ATASININ TƏRİFİ

Atam, aləm bilir nəccar Əlidir,
Onun səxavəti elə bəllidir.
O məni böyüdüb, vermişdir çörək,
Mədh edəm mən onu qələmlə, gərək.
Sənətdə Azərdi, söhbətdə İsa,
Tabut qayırdı o, Xəlilasa,
Onun qayırdığı tabutlar, yəqin,
Qoyulur qəbrinə musəvilərin.
O da bir Əliydi adda, ehsanda,
Mən isə Qənbərdim hazır fərmanda,
Azad bəsləyirdi dünyada məni,
Jan-başla sevərdim bu ailəni.
Girərdi qəlbimə o şəfqətilə,
Qəlbim qızınardı məhəbbətilə.
Dünyada səhv edib, dadsaydım əgər,
Janları məhv edən acı bir zəhər.
Sataraq, ən əziz hər nəyi vardı,
O, zəhri məhv edən dərman alardı.
O, can sərf edərdi hər istəyimə.
Quş südü düşsəydi gər ürəyimə,
Hansı yolla olsa tapardı, inan!
O mənə canını edərdi qurban,
Bəslədi, can quşum pərvaza gəldi,
Atamın dənini yeyib yüksəldi.
O, bir sultan kimi fərman verərkən,
Quş kimi hazırıdım qulluğunda mən.

ANASININ TƏRİFİ

Anamın zəhməti olmasaydı, bil,
Dünyada bir işə olmazdım nail.
Mənalar kişisi o qoca anam,
İkinci Rabiə kimi ydi tamam.
Rabiə söyləmək səhv olar ona,
O, bir Rabiəydi göy qızlarına.
O, hikmət evində bir baş hərəmdi,
İsmət aləmində çox möhtərəmdi.
Ona da Məryəm tək atdılar böhtan,
O da Zəhra kimi paylardı ehsan,
Beş günlük dünyanı tamam unutdu,
Məryəm tək dörd aylıq bir oruc tutdu.
Nəsturi qızıydı, nəsli məbədi.
O, sonra islama məhəbbət etdi.
Onunla bu torpaq gələrdi cana,
O, bir Filikusdu bizim dövrana.
Myastu yolunda əyləşərdi şad,
Siyruni dilini bilirdi azad.
Belə qət etmişdi ağı, ilHamı,
Ki, qəbul əyləsin dini-islami.
İncildən bir gün üz döndərən zaman,
Onu cəzb etmişdi özünə Quran;
Züleyxa kimi o, bir xanım ikən,
Sonra Yusif kimi qul oldu birdən.
Hüsndə olmuşdu bir Rum gözəli,
Onu bəsləmişdi Nəccasın əli.
Əzəl bağçasına vermişdi ürək,
Hüda pərdəsində o bəslənərək,
Quranı görəndə demiş "la illah"
Xaçdan və İncildən əyləmiş ikrah.
Xaç kəsildikdə amansız düşmən,
Xaç kimi o çarpaz, olmuşdur həmə.
Daima İsaya dualar etdi,
Xəlilin yolunca sidqilə getdi.
Oyaqdır, yatmayır əsla gecələr,
Dindən nəfəs alır doğarkən səhər.
O qəlbin imanı, dinilə haman,
Pərvini bir təsbəh edər asiman.
Sufilər kimi o çıxarmışdı ad,
O saf ürəkliyə vardı etiqad.
Zamanın eşqiylə yaşamaq üçün,
Əzəl möhrü ilə kəsmişdi kəbin,
Yandırmaq istərkən qəlbində çıraq,

Qəlbini mum etdi, sözlərini yağ,
Zəfər çalmaq üçün, bunu da deyim.
Mənə sübh oxundan tikmişdi geyim.
O razı qalarsa, xoş olar halım,
Onun duasilə gülər iqbalım.
Onun hər sözündən alıram qüvvət,
Qaladır verdiyi hər bir nəsihət.
Kəsilsə düşmənlə qarşıda yolum,
O qoca qarıdan güc alar qolum.
Onun duaları olmasaydı, ah,
Ömrüm puç olardı, yəqin, bir sabah.
Onunla fəxr edir bu doğma vətən,
Üveys kimi bəndəm o arvada mən.
Burada onunçun mən düşüb qaldım,
Özümü min dərdə, bəlayə saldım.
Onun haqqı çoxdur boynumda, bişək,
Sevimli əmimin haqqı olan tək.

ƏMİSİNİN TƏRİFİ

Öz əmim Ömər in sayəsində mən,
Yetimlik divinin qaçdım əlindən.
Bil, mənim böyüyüm, yol göstərənim
Tərbiyə verənim, əmimdir mənim.
Sözləri hər zaman qətiydi onun,
Şagirdi-Ərəstu, bir də Əflatun.
Hürməsə üçbucaq elmini, zaman -
Onun idrakilə öyrətmiş inan!
Əmimdən almışam o şərəfi mən,
Ki, torpaq, su alır onu günəşdən.
Günəşdir rəng verən torpağa, daşa,
O, suyu qaldırır göyə birbaşa.
Günəş dol salmayıb ipiylə bil, sən,
Su çəkir fələyin dənizlərindən.
Günəş qızıl əlli nəqqaşa bənzər,
Torpağı durmadan min rənglə bəzər.
Günəşin işığı altında ancaq,
İncini - su verər, qızılı - torpaq.
Gördü ki, otağı dardır qəlbimin,
Açdı əmim ora pəncərə yüz min.
Girdi günəş kimi pəncərələrdən,
Kəmalı günəş tək tel düzdü ki, mən
Tutaraq bu teldən hər axşam, səhər,

MöHnət quyusundan çıxım bir təhər.
Əmimin evində başım oldu dik,
Bu tək ədədimi o etdi minlik.
Mən kiçik "dəqiqə" mislində ikən,
Böyük "dərəcəyə" çatdırdı həmən
O məni apardı bürclərə sarı,
Tanıtdı səyyarə və ulduzları.
Əvvəlcə birlikdən altmışa atdı,
Sonra da altmışdan otuz yaratdı.
İki on beş etdi otuzu da həm,
Onlardan yaratdı yeddi baş aləm.
Atam dözməyərək dərdə cahanda,
Sam, Zalı atan tək məni atanda
Əmim simurğ kimi uçub gələrək,
Qanadı altına alaraq Zal tək -
Qaldırdı biliyin qafına, həmən,
Bəsləndim onun öz yuvasında mən.
Əhmədə əmisi necə oldu yar,
Oldu əmim mənə o cür pərəstar.
O məni öyrətdi hər elmə, fənnə
Oxudu o "ələm yəciddə" mənə.
Atam mənə verdi ağır bir cəza,
Ərəblər o zülmü edərdi qıza.
Bu sözü quranda axtar, tap öyrən,
Get oxu "və izəl-müvəddə"ni sən.
Mən qaldım atılmış uşaq tək xəstə,
Nəfəsi tutulmuş, qəlbi şikəstə.
Əmim görüb bunu gəldi həycana,
Yenidən məni o gətirdi cana.
Sanki oldu mənim mehriban dayəm.
Yaralı könlümə o qoydu məlhəm.
Səkkiz behişt ilə ətrafımda şad,
Yeddi heykəl qurdu o böyük ustad.
Aldı kainatdan yeddi dəmir mil,
Bir halqa boynuma etdi, həmail.
Sudan və alovdan çıxıb, boy atdım,
Yəni yeddi yaşa mən gəlib çatdım.
Baxaraq açılmış şirin dilimə,
Ağıl lövhəsini verdi əlimə,
Əvvəlcə o mənə öyrətdi "əbcəd",
Mənə "Həqayıqi" dedi, nəhayət.
Dərs verdi xeyirli səvab işlərdən,
Ondan hər sorğuma cavab aldım mən.
O, bir müəllimdi, hikmətdi sözü,

Dərsdə xəlifəm də olmuşdur özü.
Mənə xətt öyrətdi hər səhər-axşam,
Gəldi arxasınca surə və əhkam.
Öyrətdi lütf ilə hər məsələni,
Çatdırdı, nəhayət, "vənnasə" məni.
Gördü ki, bələdəm hər nişanəyə,
Apardı bir böyük kitabxanayə.
Gördükdə olmuşam, doğrudan, heyran,
Oxutdu əvvəlcə "xələqəl-insan".
Bunlarla bərabər qoydu bir sabah,
Ovcuma gözəl bir kitabı-islah,
Əmr etdi oxuyum mən onu təkrar,
Ta gözüüm önündə açılsın əsrar.
O mənə ustaddı, mən ona şagird,
O, İbn Vəridi, mən də Mübərrid.
Mənə dil qanunu öyrətdi əmim,
Qoymadı səhv edəm, oldu həmdəmənim.
Məni üç elmdən etdi xəbərdar,
Ağıl, fəhm, hiss oldu onlardan izhar.
Qoymadı şübhəli qalsın bir məfhum,
Sonra da öyrətdi əsrari-nücum.
Yarımca sübutla eylədi bir-bir,
Quranın, düz on dörd sirrini təbir,
Çox asan yol ilə o mahir insan,
Etdi "bir", "iki", "üç", "dörd", "beş"i bəyan
Sonra dörd kitaba saldıqda nəzər,
Verdi dörd əsasdan ətraflı xəbər,
O dörd sütun oldu danılmaz sənəd,
Quranı onlara eylədi məsnəd.
O mənə doğru yol göstərüb bu dəm,
Dedi: "Gör nə sirlə yaranmış aləm!"
Hər iki dünyanın sirrini açdı,
Adəm tək hər sözdə bir işıq saçdı.
O mənim dayəmdi, müəllimimdi,
Həm böyük ustadım, həm də əmimdi.
Çatıb boya-başa mən şad olanda,
Məktəbdən, dərslərdən azad olanda.
Meyvəli ağac tək açdıqda çiçək -
Həyatım bir bahar fəslinə gircək,
Min təsir alaraq sudan, günəşdən,
Rəngdə su, istidə bir od oldum mən.
Sonra dünya baxdı taleyimə kəm,
Dörd əllə yapışdı yaxamdan möhkəm.
Kəsdi salxımımı qara oraqla,

Qəzavü qədərdən dərs alan Jovza.
Çox bəlalər gördüm mən ruzigardan.
Sanki baş qaldırdı bənövşə qardan.
Ağ lövhdə bəxtimi qara yazdılar.
Qəddimi "nun" kimi əydi ruzigar,
Baxdıqca bu "nun"a bu "vəlqələm"ə,
Bir "Yasin" pilərdi dərdə, ələmə.
Gördü söz mülkünə mən bir hakiməm,
O mənə ad qoydu həssani-əcəm,
Qəlbimin ayağı xəznəyə batdı,
Ömrüm də iyirmi beş ilə çatdı.
Bildirdi söz mülkünə mənəm hökmran,
Qarşımda fərəhdən əmim verdi can.
Bu fani dünyanı gülər tərk etdi,
Hardan gəlmişdisə, ora da getdi.
Bir dəfə asqırıb eylədi rəhlət,
Mələklər oxudu ona min rəhmət.
Qırx il bu dünyada o, subay qaldı,
NəHayət, cənnətdə bir huri aldı.
Kim belə bir yara olarsa məftun,
Haqqı var subaylıq çəkməyə onun.
Ayrılıb getdikdə məndən o sərvər,
Mənim ətrafımı aldı düşmənlər.
İntiqam almaqçın fani dünyadan,
Adəm köçüb getdi, yaşadı şeytan.

İZZƏDDİNİ TƏRİF

Bir nəzər saldıqda ali məclisə,
İzzəddin yadigar qalmışdır bizə.
Var ikən sinəmdə qəmlərdən qubar,
İzzəddin olmuşdur mənə qəmküsar.
O məni oxşayar, əzizləyərdi,
Alardı könlümdən hər qəmi, dərdi.
İzzəddin Məhəmməd mənə verdi can,
İzzətlə yüksələr hər kiçik insan.
Əlimdə izzətdən bir sənəd vardır.
İzzətlə yaşayan nə bəxtiyardır.
Həqiqət əhlinin dəftərlərindən,
Almışdır məhəbbət dərsini, bil sən.
Həqiqət əhlinə günəşdir üzü,
Hər oruc tutana bayramdır sözü.
Söhbətə başlarkən o böyük ustad,

Zəmanə Söhbəni susub, qalar mat.
Düzlük aləmində qəlbi təmizdir,
Dinin havasında safdır, əzizdir.
Yumuşdur sədaqət bulağında o,
Könül paltarından təmə tozunu.
Düşməndir o, zülmə, nəfsə, zülmətə,
Könül verməmişdir bir xəyanətə.
Ürək paklığını etmişdir şüar,
Onunçun adını qoymuşdur Qəssar.
Gördüyü rəngləri yumuşdur haman,
Könül güzgüsündən və göz yaşından
Möcüzə diqqət et, göstərib hünər,
Gör necə su ilə güzgü təmizlər.
Onunla hər görüş bir səadətdir,
Hər sözü, söhbəti bir nəsihətdir.

DÜŞMƏNLƏRİ TƏNQİD

Bir neçə eşşəkdən deyim sizə mən,
Dad qılır onların yer-göy əlindən.
O murdar uşağı qaşqabaqlıdır,
Həm də yeddibaşlı, dördayaqlıdır.
Hər zaman, o murdar uşağı, murdar,
Sözündən gözəllik oğurlayırlar,
Çirkin sözlərinə qatırlar onu,
Şər bazarında satırlar onu.
Jəfəng sözlərini oxuyan kimi,
Joşuram qəzəbli bir ümman kimi.
Murdar ağızında onların, zinhar,
Baxmayın, yüz hovuz heyz qanı var.
O divbaş adamlar heybətliidlər,
Div kimi onlar yüzşifətliidlər.
Uzaq olsalar da iş hünərindən
Od yağır qəhərli nəfəslərindən.
Bu mülhüd eşşəklər düşməni-dindir.
Din satıb deyirlər - meydan bizimdir.
Hər zaman "Ələmovt" deyib dururlar,
Heyf ki "əlmovtdan" uzaqdır onlar.
Mənim sözlərimi, yaxşı dinlə bir,
Ələmovtun özü də ölüm deməkdir.
Əmr tək düzlükdən dəm vursalar da
Əyrilik görərsən, yalnız, onlarda.
Onlar alçaqlara çox alçalıblar -

"Dal" kimi, "nun" kimi əyri qalıblar.
Onlar etibarda Kufə əhlidir,
Bağdad əhli kimi haça dillidir.
Onlar gözü qırıq iynəyə bənzər,
Gözsüz iynə işə yararmı məgər?
Nə zaman qırılsa gözü iynənin,
Bir işə yaramaz, atılar, yəqin.
Əbləh adamların nə faydası var,
De, nəyə gərəkdir, xudaya, onlar?
Alçaq adamların bizə xeyri yox,
Lakin peysərləri yoğun olur çox,
Mənimsə, dünyaya gələndən bəri,
Nur saçır tacımın dəndənələri;
Lakin bu siyasət xadimlərinin
Çürük dəndənəsi qoxur qan, irin.
Onların, görəndə yağlı tikəmi
Ağzı tez açılır əjdaha kimi.
Qalıq içə-içə gülgün camımdan,
Salırlar hörmətdən məni hər zaman.
Əvvəl, qarət edib, barlı bağımı,
Sonra söndürürlər bağ çırağımı.
Düşürüb süfrəmin töküntüsündən,
Tez, qarət edirlər evimi, birdən.
Əvvəlcə əxz edib bildiklərimi,
Sonra da hürürlər mənə it kimi.
Fərndə qəribəm, demək, təkəm, tək!
İtlər də qəribə hürərlər, bişək.
Dilimi öyrənib tez dil açınca
Söyüş yağdırırlar mənim dalımca.
Günəş sayəsində bulud olurlar,
Tuturlar günəşin üzünü onlar;
Bir mələk eşqilə yüksəlsələr də,
Ona kin bəsləyib, düşürlər dərdə.
Hər kim bu girdaba düşərsə, əgər,
Başı günəş kimi bəlalar çəkər.
Özünü mənimlə qiyas edən kəs
Utanar dünyada o gəzə bilməz.
Arıflar tanırırlar saxta sözləri,
Seçirlər samandan müşkü ənbəri.
Göydə süzən aya göz qoysa əgər,
Onu qarqatdakı aydan tez seçər.
Çünki həqiqi ay hərəkətdədir,
Süni aysa donuq vəziyyətdədir.
Birinin günəşlə əlaqəsi var,

Digəri civədən rəng alıb, parlar.

YENƏ DƏ ŞAM VƏ İRAQ BAŞÇISINI TƏRİF

Son qoyub tərifə və şikayətə,
Çatdırım sözümü mən nəhayətə.
Sözümü düzərək incilər kimi,
Çıxarım zahirə öz hünərimi.
İslamın sədridir o böyük insan,
Şamın sahibidir, hər hökmü rəvan.
Dünən qulağıma asimandan bir -
Səs gəldi, dedi ey qüdrətli şair!
Nə üçün dünyaya, dinə pasiban
Jəmalı mədh etdin sonra hamıdan.
Yəqin ki, burada sir var, söylədim,
Yəqin ki, bu işi qəsdən eylədim.
O da Məhəmməddir, çünki, xilqətdə,
Elmdə, səxada, adda, hörmətdə
Məhəmməd sonuncu peyğəmbər gəldi,
O, peyğəmbərlərdən uca yüksəldi.
Ruh sonra gəlmişdir, təbiətdə, bax,
Əvvəl nüftə oldu, sonra da uşaq.
Üç varlıq yarandı, sonra da insan,
Üç kitab yarandı sonra da quran.
Gecənin sonunda üç açar səhər,
Əvvəl ot yarandı sonrasa güllər.
Əvvəl daş yaranar sonra da mədən,
Zülmətdə dirilik suyu görərsən.
Əvvəl papaq olar sonrasa bəzək,
Hər bir şey tamlanır, axırda, gerçək.
Əvvəl ulduz olar göydə nümayan,
Axırda görünər xurşidi-rəxşan.
Bu üzrüm qəbulə keçərsə, yenə
Başlaram o böyük sədrin mədhinə:
Ey səxa sultanı həqiqət səsi!
Ey kəmal günəşi haqqın kölgəsi!
Dinin cəmalısan, ey Jəmaləddin,
Dünyaya yayılan kölgəndir sənin.
Fələk qulamındır, mən də nökerəm,
Qulundur dünyanın fazilləri həm.
Şirvanın darısqal mənzilində mən,
Mədhini düzürəm öz can şirəmdən.

Mən səni mədh edib gələrkən dilə,
Bakirə ilhamım olar hamilə.
Qulağım gövhərlə tamam bəzənər,
Təbimdən yaranar bal ilə şəkər.
İdrakım söz açar şərəfətindən,
Qəlbimin qulağı dinləyər, həmən.
Qəlbimin qulağı bəzəndi tamam,
Zər sırğa taxaraq oldu bir qulam.
Nə üçün mədh etdim onu, bilirsən?
Nə üçün bu yolun yolçusuyam mən?
Günəş məclisindən təbim budur, bax,
Nurlu bir cəvahir oğurlayaraq,
Dedi: - qiymətlidir, al bunu, hökmən,
Gizlət öz xatirat xəzinəndə sən.
Bərcis bu söhbəti eşidən kimi,
Günəşin dibindən kəsdi əlini.
Dan yeri qızardı, açıldı səhər,
Al qana boyandı yanan üfüqlər.
Sonra günəş məndən aman istədi,
Dayanıb qarşımda təzimlə dedi: -
Ey Xaqani, haman gövhəri yenə
Qaytar öz yerinə, allah eşqinə.
Xacədən xəcalət çəkdimsə hər gün,
İraqə getməyim olmadı mümkün.
Qırx günə bu qədər cəvahiri mən
Qələmin ucuyla yona bilmişəm...
Jəvahirlər sapa taxılan zaman,
Onları günəşin asdım boynundan.
O boyunbağını mən asdım, bəli,
Çünki kəsilmişdi günəşin əli.
Ləli sahibinə qaytarsam əgər,
O məndən, əlbəttə, qəbul edilər.
Oğurlanan şeylər necə var yenə,
Tezcə qaytarılsın öz sahibinə.
O məni salmadı bir an nəzərdən,
Mən də onun üçün dürdən, gövhərdən,
Boyunbağı düzdüm, xoşdur əməyim;
Bahasını ondan necə istəyim?!
Kim, belə yazaram, desə əbəsdir.
Bu hədiyyəm Şama, İraqa bəsdir.
Haqqım var fəxr edəm, qoy bilsin əyyam,
Mən söz dünyasının padişahıyam.
Nə vaxt söz qılıncım qalxdı yuxarı.
Qolu kəsik qaçdı söz oğruları.

And olsun Əhmədə, dünyada heç kəs,
Bu inci sözləri yarada bilməz.
Ağlım məni dünya pənahı sandı,
Ruhum ülvyyətin məddahı sandı.
Rəbbim bəlalərdən, qoy versin nəcat,
Onun sayəsində düzəlsin həyat!
Bu din aləmində çoxlu hikmət var,
Lakin, bil, ədalət əbədi yaşar.
Bir an əksilməsin onun başından,
Allahın kölgəsi, durduqca cahan.
Mələklər söylərkən mənim duamı,
Cəbrayıl qoy, desin onlara amin.